

**ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2022 РІК**

Запоріжжя - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
СПИСОК ВИКОНАВЦІВ	4
I. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2022 РІК.....	6
II. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	22
III. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	46
IV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ	50
V. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ.....	53
VI. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ.....	62
VII. ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ	63
VIII. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....	66
IX. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ	68

Вступ

Науково-технічний прогрес негативно вплинув і продовжує впливати на природу. Деградація навколишнього природного середовища та екологічні проблеми, які гостро постали перед українським суспільством, носять також і глобальний характер та вимагають врахування можливих наслідків впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, у тому числі на здоров'я людини в процесах планування.

Процеси глобалізації світової економіки та політичного життя вимагають від України на шляху до інтеграції в європейську спільноту правової та інституційної адаптації до орієнтирів прийнятих в цивілізованому світі, що сприяє сталому розвитку суспільства.

В Україні створені передумови для імплементації процесу стратегічної екологічної оцінки (СЕО), пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку».

Метою СЕО є сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття стратегій, планів і програм для забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння збалансованому (сталому) розвитку.

СЕО – це новий інноваційний інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якістю життя нинішнього та прийдешніх поколінь.

Список виконавців

- Грабчилева Л. Л. – виконувач обов'язків директора Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації
- Маш'янова Ю.М. – заступник директора департаменту - начальник управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Рупчева І.Г. – заступник начальника управління - начальник відділу моніторингу та прогнозування регіонального розвитку управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Аксьонова С.О.– заступник начальника управління - начальник відділу планування та моніторингу капітальних вкладень управління економіки будівництва Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Нестеренко І.С.– начальник відділу з питань стратегії регіонального розвитку та фінансово-бюджетних відносин управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації
- Ніколаєва Г.М.– головний спеціаліст відділу планування та моніторингу капітальних вкладень управління економіки будівництва Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Процик Г.А.– головний спеціаліст відділу моніторингу та прогнозування регіонального розвитку управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації
- Воровка В. П.– доктор географічних наук, завідувач кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
- Лисенко В. І.– доктор біологічних наук, професор, директор Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна»
- Рильський О.Ф. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та прикладної екології і зоології Запорізького національного університету

¹ - сертифікат семінара-тренінгу «Проведення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», проведеного у рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС), що впроваджується за фінансової підтримки Уряду Канади

- Жеребцова Т.Ф.– директор Підприємства "Центр екодопомоги"
- Косогор Ю.А. – заступник начальника управління реформ і розвитку медичної допомоги - начальник відділу лікувально-профілактичної допомоги Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації
- Чуприна М.Я.– начальник КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР
- Барковська Т.В. – заступник начальника КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР
- Каптур Л.М. – заступник начальника КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР

I. Зміст та основні цілі Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік є документом державного планування місцевого рівня.

Головною метою Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік (далі – Програма) є створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком області на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього, підвищення конкурентоспроможності області, доступності широкого спектра соціальних послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Досягнення головної мети здійснюватиметься шляхом реалізації пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку області:

1. Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку.

2. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя.

3. Ефективне управління у сфері регіонального розвитку.

4. Природокористування та безпека життєдіяльності людини.

Для досягнення пріоритетних цілей визначені завдання та заходи для кожної з 19 галузей (сфер) діяльності області (табл. 1) та очікувані результати від їх реалізації.

Таблиця 1

Пріоритетні цілі, завдання та заходи Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
I. Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку	
1. Функціонування промисловості	1.1. Сприяння у вирішенні проблемних питань промислового комплексу, визначення шляхів активізації розвитку промисловості області. 1.2. Лобіювання інтересів області у сфері промисловості задля збільшення ефективності роботи промислового комплексу та нарощування обсягів виробництва. 1.3. Стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки держави (зокрема, в частині завантаження замовленнями ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка», АТ «Мотор Січ» та інших підприємств області у рамках виконання Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів від 01.09.2021 № 951). 1.4. Реалізація прогресивної державної промислової політики, насамперед, у рамках концепції «Індустрія 4.0», у т.ч. шляхом підтримки та сприяння розвитку регіонального кластеру «Інжиніринг. Автоматизація.

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>Машинобудування», спрямованого на розвиток сектору промислового хай-тек.</p> <p>1.5. Популяризація продукції місцевих товаровиробників та збільшення експортних можливостей підприємств, у т.ч. шляхом сприяння їх участі у виставково-презентаційних заходах, ярмарках, форумах тощо для пошуку нових ринків збуту.</p> <p>1.6. Активізація співпраці між промисловими підприємствами та закладами професійної (професійно-технічної) і вищої освіти шляхом утворення навчально-практичних центрів з підготовки висококваліфікованих спеціалістів робітничих професій на базі цих закладів (зокрема, опрацьовуються варіанти їх відкриття у Мелітопольському, Бердянському, Запорізькому та Пологівському районах).</p> <p>1.7. Реалізація низки масштабних інвестиційних проєктів, спрямованих на технічне переоснащення промислових виробництв, впровадження енергозберігаючих технологій та освоєння нових видів продукції, зокрема, на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка» – розробка та серійне виробництво турбореактивного двоконтурного двигуна (ТРДД) АІ-28 для перспективних модифікацій літаків; • АТ «Мотор Січ» – розроблення та освоєння серійного виробництва легкого багатоцільового вертольоту МСБ-2; організація виробництва несучого та рульового гвинтів вертольоту із композитних матеріалів; • ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» – створення конкурентноздатного та високоефективного виробництва титанової продукції на основі сучасних технологій та обладнання; • ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» – створення унікального міського автобусу на базі Mercedes, виробництво мобільних офісів для застосування їх у якості пересувного поштового відділення, центру адміністративних послуг чи пункту медичної допомоги. <p>1.8. Освоєння виробництва нових видів продукції та технологій (у т.ч. екологічно безпечних) на підприємствах ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь», АТ «Запорізький завод феросплавів», ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат»; КП «НВК «Іскра» та інші</p>
2. Енергетичний комплекс та енергозбереження.	<p>2.1. Ініціювання внесення змін до чинних законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність енергетичного сектору задля забезпечення якісного надання послуг споживачам електроенергії та природного газу.</p> <p>2.2. Сприяння у вирішенні проблемних питань функціонування паливно-енергетичного комплексу області, у т.ч. шляхом підготовки пропозицій центральним органам виконавчої влади щодо надання допомоги на державному рівні.</p> <p>2.3. Участь у розгляді та прийнятті економічно-обґрунтованих тарифів, інвестиційних програм та довгострокових планах розвитку підприємств галузі.</p> <p>2.4. Стимулювання розвитку ринку енергосервісу для впровадження заходів із термомодернізації в будівлях бюджетних установ державної та комунальної форми власності.</p> <p>2.5. Продовження механізму стимулювання населення до:</p> <ul style="list-style-type: none"> • впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів;

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<ul style="list-style-type: none"> • встановлення об'єктів відновлюваної енергетики для забезпечення гарячого водопостачання, зокрема шляхом відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання сонячних колекторів. <p>2.6. Сприяння реалізації масштабних інвестиційних проєктів будівництва парків вітрових електростанцій на території:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Приазовського та Мелітопольського районів, інвестор – компанія «EuroCare New Energy» (загальна потужність – 500 МВт, загальний обсяг інвестицій – 700 млн євро); • Якимівського району (вітропарк «Zophia»), інвестор – норвезька компанія NBT AS, (загальна потужність – 792,5 МВт, загальний обсяг інвестицій – 1,2 млрд євро)
<p>3. Розвиток аграрного сектору та продовольча безпека.</p> <p>Використання земельних ресурсів та удосконалення земельних відносин.</p>	<p>3.1. Впровадження найбільш перспективних інноваційних агротехнологій (вологозберігаючих, енергозаощаджуючих, екологічно безпечних тощо).</p> <p>3.2. Створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур і садивного матеріалу.</p> <p>3.3. Стимулювання агроекологічної діяльності, у т.ч. шляхом широкого застосування вітчизняного досвіду ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок.</p> <p>3.4. Розширення площ зрошуваних земель за рахунок сприяння сільгосптоваровиробникам у вирішенні питань з відновлення, реконструкції, модернізації інженерної інфраструктури внутрішньогосподарських меліоративних об'єктів і систем, підвищенню ефективності їх використання.</p> <p>3.5. Реалізація в області державної політики щодо надання фінансової підтримки агропромислового комплексу у т.ч. проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи; організація роботи щодо забезпечення використання спеціальних бюджетних дотацій: за наявності бджолосім'ї; за утримання корів.</p> <p>3.6. Впровадження інвестиційних проєктів у галузі рослинництва, тваринництва, розвитку інфраструктури зі зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.</p> <p>3.7. Організація та проведення агропродовольчих виставково-ярмаркових.</p> <p>3.8. Створення умов для розвитку та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, малих фермерських та особистих селянських господарств, насамперед, у галузях молочного скотарства та свинарства.</p> <p>3.9. Сприяння діяльності дорадчих служб, орієнтованих на безпосередню роботу з сільським населенням.</p> <p>3.9. Сприяння формуванню освітньої, інституційної та інформаційної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу, підприємництва та самозайнятості в регіоні.</p> <p>3.10. Забезпечення цінової стабільності та товарної наповненості на продовольчому ринку області шляхом проведення ярмаркових та інших заходів.</p> <p>3.11. Вжиття заходів з недопущення виникнення і масового поширення інфекційних хвороб тварин, у тому числі особливо небезпечних для тварин і людей, що може спричинити значні негативні наслідки та збитки для економіки регіону.</p> <p>3.12. Забезпечення реалізації земельної реформи, що дозволить покращити інвестиційний клімат у сільському господарстві та залучити незадіяний внутрішній фінансовий ресурс через розширення кредитування з боку банківської системи (у рамках якої, зокрема, забезпечення продовження інвентаризації земель та внесення земельних ділянок до земельного</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
4. Інвестиційна та зовнішньоекономічна політика	<p>кадастру)</p> <p>4.1. Створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності, формування інвестиційних пропозицій (бізнес-планів, техніко-економічного обґрунтування, бачення, тощо) та реалізації стратегічних інвестиційних проєктів розвитку територій області.</p> <p>4.2. Забезпечення реалізації майже 100 пріоритетних проєктів у рамках реалізації програми Президента України «Велике будівництво» (24 проєкти), «Велика реставрація», а також Регіональної програми будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення по Запорізькій області на період до 2024 року, затвердженої рішенням обласної ради від 18.03.2021 № 141 (зі змінами та доповненнями).</p> <p>4.3. Розробка та реалізація заходів Програми розвитку міжнародного співробітництва євроінтеграційних процесів та залучення інвестицій в економіку Запорізької області на 2022-2023 роки.</p> <p>4.4. Пошук потенційних інвесторів та популяризація інвестиційного потенціалу в національному та міжнародному інформаційному просторі.</p> <p>4.5. Супровід інвесторів під час їх роботи на території області, забезпечення інформаційної та консультативної підтримки.</p> <p>4.6. Організація та проведення в області бізнес-форумів (у т.ч. інвестиційного щорічного форуму «InCo Forum Integration & Cooperation»), ділових зустрічей, засідань за круглим столом, конференцій, виставкових заходів та інших промоційно-презентаційних заходів за участю представників ділових кіл України та зарубіжних країн.</p> <p>4.7. Формування та регулярна актуалізація баз даних для інвестиційної діяльності: опису земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості, провідних компаній Запорізької області за ключовими галузями, діючих компаній з іноземними інвестиціями, інституцій, які займаються залученням інвестицій, інвестиційних проєктів та потенційних інвесторів.</p> <p>4.8. Сприяння створенню та розвитку прогресивних форм інституційного забезпечення інвестиційної діяльності, зокрема промислово-технологічних зон, індустріальних парків (у т.ч. з урахуванням положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки»), спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження фінансово-економічних стимулів в індустріальних парках).</p> <p>4.9. Організаційно-фінансове забезпечення функціонування інтернет-ресурсів, що демонструють інвестиційну привабливість Запорізької області та сприяють залученню інвестицій.</p> <p>4.10. Залучення суб'єктів господарювання до участі у міжнародних та національних виставково-ярмаркових заходах з презентації економічного та інвестиційного потенціалу області.</p> <p>4.11. Пошук нових ринків збуту для запорізьких експортерів з подальшим укладанням Угод про співробітництво з певним регіоном іноземної країни та реалізація спільних проєктів у рамках вже діючих Угод.</p> <p>4.12. Координація роботи діючих проєктів міжнародної технічної допомоги та активне залучення нових проєктів для роботи на території області.</p> <p>4.13. Співпраця з установою «Агенція регіонального розвитку Запорізької області», насамперед, у частині підвищення інвестиційної привабливості регіону, залучення інвестиційних ресурсів, у т.ч. кредитних та матеріально-технічної допомоги</p>
5. Розвиток логістично-транспортного	5.1. Завершення будівництва автотранспортної магістралі через р. Дніпро у м. Запоріжжя (у т.ч. за рахунок активного лобювання на державному рівні

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
потенціалу, покращення стану автомобільних доріг області	<p>питання стабільного фінансування проведення робіт).</p> <p>5.2. Забезпечення виконання якісних та своєчасних ремонтно-будівельних робіт на автомобільних дорогах, зокрема:</p> <p><i>державного значення</i> (за рахунок коштів субвенції державного бюджету):</p> <ul style="list-style-type: none"> • будівництво автомобільної дороги в обхід м. Мелітополь від автомобільної дороги М-18 Харків-Сімферополь-Алушта-Ялта до автомобільної дороги М-14 Одеса-Мелітополь-Новоазовськ; • капітальний ремонт автомобільної дороги М-14 Одеса-Мелітополь-Новоазовськ на ділянках км 400+892 – км 442+731, км 451+830 – км 604+086; • поточний середній ремонт автомобільної дороги Р-37 Энергодар-Василівка на ділянці км 3+833 – км 35+133; <p><i>загального користування місцевого значення</i> (у рамках виконання Програми розвитку автомобільних доріг Запорізької області на 2020-2022 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 12.12.2019 № 136, зі змінами та доповненнями);</p> <ul style="list-style-type: none"> • капітальний ремонт ділянок 16 автомобільних доріг та мостів; • поточний середній ремонт мосту на км 11+800 дороги О081871 /Т-04-08/ - Пшеничне - Скелювате - Трудове - /Т-08-13/. <p>5.3. Запровадження автоматичних систем габаритно-вагового контролю «зважування в русі» (Weigh-in-Motion) для захисту доріг від руйнування.</p> <p>5.4. Оптимізація мережі автобусних маршрутів області та структури рухомого складу, що працює на маршрутах шляхом проведення вивчення попиту населення на перевезення.</p> <p>5.5. Цифровізація транспортних послуг шляхом впровадження автоматизованої системи диспетчерського управління на внутрішньообласному автомобільному транспорті.</p> <p>5.6. Здійснення контролю за дотриманням автомобільними перевізниками умов договорів про організацію перевезень пасажирів автомобільним транспортом та правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту приватними перевізниками</p>
6. Розвиток підприємництва	<p>6.1. Забезпечення постійного двостороннього діалогу і співпраці органів влади та суб'єктів підприємництва для визначення основних проблем бізнесу з подальшим визначенням механізмів, шляхів розв'язання цих проблем.</p> <p>6.2. Актуалізація та реалізація заходів Комплексної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Запорізькій області на 2021-2023 роки (у т.ч. врахування термінових викликів сьогодення, насамперед, реалізація заходів, спрямованих на компенсацію можливих втрат бізнесу внаслідок введення карантинних заходів, обмежень тощо; зокрема серед запланованого – впровадження:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>механізмів фінансової підтримки бізнесу</i> на обласному рівні (компенсація ставок за кредитами банків, грантова підтримка реалізації інноваційно-орієнтованих бізнес-проектів та безпосередньо особам, що планують започаткувати/розвивати власну справу тощо); • <i>нових та розширення існуючих місцевих програм підтримки бізнесу</i>, опрацьованих спільно з органами місцевого самоврядування області. <p>6.3. Підвищення рівня інформаційної обізнаності суб'єктів підприємництва, у тому числі щодо можливості участі у державних програмах підтримки підприємницької діяльності (зокрема, «Доступні кредити 5-7-9 %»), грантових програмах для малого бізнесу (рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», проекти EU4Business:</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>Конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП тощо).</p> <p>6.4. Здійснення заходів з аналізу ефективності дії регуляторних актів, їх перегляд та розробка проєктів нових регулювань відповідно до затвердженого плану підготовки.</p> <p>6.5. Сприяння залученню до підприємницької діяльності жителів сільської місцевості, молоді, внутрішньо переміщених осіб, учасників антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил (далі - АТО/ООС) (у т.ч. шляхом реалізації грантового проєкту «EXCELTOUR» та окремих регіональних проєктів, зокрема: «Розвиток мікробізнесу у сфері зеленого туризму в селі Геленджик», «Туристичний кластер Смирновської селищної ради Запорізької області», «Створення інтерактивного інформаційного порталу для об'єктів зеленого туризму області», «FabLab Robotics», «Бізнес-освіта»), а також популяризація соціального підприємництва і соціальної відповідальності, впровадження заходів щодо підвищення рівня дисципліни сплати податків, ведення ефективних інноваційних інструментів комунікації з бізнесом, що сприятимуть зростанню рівня поваги до нього).</p> <p>6.6. Забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних публічних послуг, зокрема шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвитку і розширення мережі ЦНАП (через створення нових сучасних центрів надання адміністративних послуг та Дія Центрів в громадах); • сприяння впровадженню на території області електронних сервісів порталу «Дія. Бізнес», через які підприємці зможуть отримати державні послуги онлайн, безоплатні консультаційні послуги, дізнатися про наявні гранти, пройти навчання на безоплатних тренінгах і майстеркласах; • оптимізації процедур надання публічних послуг та збільшення кількості послуг, що надаються в центрах; • забезпечення переведення найбільш популярних публічних послуг в електронну форму; • запровадження системного моніторингу якості надання адміністративних послуг; • організації навчання та підвищення кваліфікації адміністраторів, проведення семінарів-тренінгів для працівників центрів надання адміністративних послуг із відповідної тематики
III. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя	
1. Грошові доходи населення та ринок праці	<p>1.1. Реалізація основних положень Територіальної угоди між Запорізькою облдержадміністрацією, Запорізькою обласною федерацією роботодавців, Запорізькою обласною радою профспілок на період до 2027 року (з метою підвищення рівня оплати праці, соціального захисту працюючих, розв'язання проблем зайнятості).</p> <p>1.2. Поступове погашення заборгованості з виплати заробітної плати, у т.ч. за рахунок:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проведення роботи із центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають розташовані на території області підприємства-боржники, щодо забезпечення вжиття заходів з погашення заборгованості з заробітної плати перед працівниками цих підприємств; • посилення ефективності роботи обласної, територіальних комісій з питань погашення заборгованості з заробітної плати (грошового забезпечення) та соціальних виплат, додержання мінімальних гарантій в оплаті праці та легалізації заробітної плати, здійснення постійного контролю за виконанням їх рекомендацій.

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>1.3. Проведення активної інформаційно-роз'яснювальної роботи серед роботодавців та населення щодо неприпустимості використання робочої сили з порушеннями трудового законодавства.</p> <p>1.4. Проведення системного аналізу ситуації на ринку праці, реалізація заходів щодо розв'язання проблем безробіття, у т.ч. у рамках виконання Програми зайнятості населення Запорізької області на 2021-2023 роки.</p> <p>1.5. Сприяння зайнятості громадян шляхом надання допомоги у працевлаштуванні, у т.ч. на створенні нові робочі місця в ході реалізації територіальних програм зайнятості населення, інвестиційних, інфраструктурних та інших проєктів, залучення безробітних до громадських та інших робіт тимчасового характеру.</p> <p>1.6. Організація професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників і професійного навчання безробітних громадян, у т.ч. демобілізованих військовослужбовців – учасників АТО/ООС, внутрішньо переміщених осіб, виходячи з обумовлених процесами трансформації економіки потреб ринку праці.</p> <p>1.7. Удосконалення методів профорієнтаційної роботи з молоддю, що сприятиме впровадженню престижності робітничих професій, формуванню мотивації до свідомого вибору професійної діяльності, збалансування попиту та пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці</p>
<p>2. Соціальний захист населення (у т.ч. соціальна підтримка: учасників антитерористичної операції/ операції Об'єднаних сил, внутрішньо переміщених осіб).</p>	<p>2.1. Забезпечення надання соціальної підтримки малозабезпечених верств населення, своєчасності надання та виплати різних видів державної допомоги, компенсацій, житлових субсидій та пільг.</p> <p>2.2. Підвищення рівня професійної компетентності працівників територіальних громад з питань соціального захисту населення та надання адміністративних послуг соціального характеру, у т.ч. за допомогою програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада».</p> <p>2.3. Забезпечення належного функціонування мережі інтернатних закладів системи соціального захисту населення, здійснення в них поточних та капітальних ремонтів.</p> <p>2.4. Виконання завдань і заходів Цільової програми соціальної підтримки населення Запорізької області «Назустріч людям» на 2020-2024.</p> <p>2.5. Забезпечення соціальної підтримки учасників АТО/ООС, членів їх сімей та сімей загиблих учасників АТО/ООС, вимушених переселенців (у т.ч.: поліпшення житлових умов; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, санаторно-курортним лікуванням, професійною адаптацією та психологічною реабілітацією, тощо).</p> <p>2.6. Забезпечення послугами оздоровлення та відпочинку дітей, які відповідно до статті 1 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» потребують особливої соціальної уваги та підтримки.</p> <p>2.7. Здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі й гендерної нерівності у суспільстві.</p> <p>2.8. Здійснення перерахунків пенсій відповідно до підвищених соціальних стандартів для осіб, які втратили працездатність, згідно з Законом України про державний бюджет на відповідний рік;</p> <p>2.9. Робота з підприємствами, організаціями, установами щодо погашення заборгованості з обов'язкових платежів до Пенсійного фонду України.</p> <p>2.10. Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед роботодавців та населення щодо своєчасності сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, належного оформлення трудових відносин з працівниками, впровадження електронних сервісів Пенсійного фонду України</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
3. Поліпшення якості і доступності медичних послуг	<p>3.1. Профілактика, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш поширених і соціально небезпечних хвороб, у т.ч. шляхом реалізації Програми розвитку охорони здоров'я Запорізької області на 2018-2022 роки;</p> <p>3.2. Вжиття заходів щодо профілактики інфікування та поширення захворюваності на COVID-19 (у т.ч. продовження активної вакцинальної кампанії), забезпечення госпітальних баз, визначених для надання медичної допомоги хворим на COVID-19 або з підозрою на нього необхідними для цього обладнанням, засобами, медикаментами (у т.ч. забезпечення дорослих та дитячих ліжок-місць, виділених для госпіталізації хворих на COVID-19, централізованою подачею кисню на 100 %).</p> <p>3.3. Забезпечення підготовки медичної системи до миттєвого реагування та надання населенню якісної медичної допомоги в умовах масштабного зростання кількості інфікованих хворобою COVID-19.</p> <p>3.4. Сприяння добровільному медичному страхуванню працівників галузі охорони здоров'я, які задіяні при лікуванні пацієнтів з COVID-19.</p> <p>3.5. Забезпечення впровадження заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я, насамперед у територіальних громадах; добудова та введення в експлуатацію лікарських амбулаторій загальної практики-сімейної медицини в рамках формування спроможної мережі надання первинної медичної допомоги.</p> <p>3.6. Покращення матеріально-технічної бази та розбудова закладів охорони здоров'я області, зокрема шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • придбання додаткового лінійного прискорювача для КНП «Запорізький регіональний протипухлинний центр» Запорізької обласної ради; • вирішення питань оновлення санітарного парку КНП «ТМО «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Запорізької обласної ради (потреба в нових автомобілів швидкої допомоги становить 17 одиниць – тип В, та 6 одиниць – тип С); • реконструкції: будівель КНП «Запорізька обласна клінічна дитяча лікарня» Запорізької обласної ради; головного та поліклінічного корпусів КНП «Запорізька обласна клінічна лікарня» Запорізької обласної ради, а також розбудова на її базі інфраструктури регіонального медичного ХАБу; • здійснення належної організації судово-медичного та патологоанатомічного обслуговування населення з урахуванням санітарно-гігієнічних та будівельних норм (у т.ч. реконструкція будівлі під відділ судово-медичної експертизи трупів (моргу) КУ «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» Запорізької обласної ради). <p>3.7. Зміцнення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я шляхом своєчасного підвищення кваліфікаційного рівня працівників, проведення роботи серед студентів щодо залучення їх до роботи в закладах охорони здоров'я, реалізації програми «місцевих» стимулів.</p> <p>3.8. Розвиток громадського здоров'я в області та сприяння здоровому способу життя, реалізація заходів щодо популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я, насамперед, серед молоді</p>
4. Підвищення якості, конкурентоспроможності і доступності освіти. Удосконалення	<p><i>Дошкільна та загальна середня освіта:</i></p> <p>4.1. Реалізація завдань і заходів Програми розвитку освіти Запорізької області на 2018-2022 роки.</p> <p>4.2. Формування в громадах спроможних освітніх систем та оптимальної</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
системи управління освітою	<p>мережі закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.</p> <p>4.3. Поліпшення матеріально-технічної бази опорних закладів освіти та створення у закладах загальної середньої освіти сучасного освітнього простору.</p> <p>4.4. Забезпечення передумов реалізації моделі здорової школи з усіма необхідними її складниками (зокрема, безпечного та якісного харчування дітей в закладах освіти, у т.ч. у рамках реалізації проєкту «Сучасна шкільна їдальня»; збільшеною фізичною активністю тощо).</p> <p>4.5. Створення умов для навчання, розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами шляхом розбудови безпечного освітнього середовища (у т.ч. розширення мережі інклюзивних класів, груп).</p> <p>4.6. Проведення реконструкцій/капітальних ремонтів закладів освіти області, у т.ч. в рамках проєкту Президента України «Велике будівництво», програми «Спроможна школа для кращих результатів», з урахуванням заходів (вимог) нового освітнього простору, зокрема у 2022 році планується реалізація проєктів з:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>капітального ремонту</i>: дошкільного навчального закладу № 28 у м. Бердянськ; загальноосвітніх шкіл I-III ступенів № 4 і № 20 у м. Мелітополь; 3-х дошкільних навчальних закладів у м. Мелітополь (№ 1, № 5 «Перлінка», № 99 «Зірочка»), у м. Приморськ («Вербиченька»), у смт Нововасилівка («Теремок»); • <i>реконструкції будівель</i>: Гуляйпільської спеціалізованої школи, Володимирівського НВК «Успіх», Запорізька спеціальної школи-інтернату «Джерело» у м. Запоріжжя; Мелітопольської загальноосвітньої школи № 24; Новомиколаївської школи Семенівської сільської ради з улаштуванням дитячого садка. <p>4.7. Забезпечення регулярного підвезення дітей та педагогічних працівників до опорних закладів (у т.ч. придбання шкільних автобусів, які відповідають необхідним технічним та безпековим вимогам).</p> <p>4.8. Збереження існуючої мережі та розвиток сучасних напрямків закладів позашкільної освіти, збільшення охоплення позашкільною освітою, за напрямками з урахуванням бажання дітей, насамперед, у сільській місцевості.</p> <p>4.9. Сприяння педагогічним працівникам у фаховому вдосконаленні та підтримка їхніх професійних досягнень.</p> <p><i>Професійно-технічна та вища освіта:</i></p> <p>4.10. Послідовна імплементація Стратегічного плану розвитку регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти Запорізької області на 2021-2027 роки.</p> <p>4.11. Створення потужних закладів на основі об'єднання малокомплектних закладів професійної (професійно-технічної) освіти за територіальним та галузевим критеріями, розширення їх автономії та економічної самостійності.</p> <p>4.12. Розширення функцій регіональних рад професійної (професійно-технічної) освіти.</p> <p>4.13. Упровадження механізмів мотивації роботодавців до участі в освітньому процесі.</p> <p>4.14. Створення незалежних дорадчо-консультативних органів управління закладами на засадах державно-приватного партнерства.</p> <p>4.15. Підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти (у т.ч. шляхом розроблення освітніх програм для підготовки кваліфікованих робітників із урахуванням універсальних навичок; формування змісту освіти на основі компетентнісного підходу; цифровізація й технологізація</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
5. Підтримка сімей, дітей та молоді, розвиток фізичної культури та спорту	<p>освітнього процесу)</p> <p>5.1. Забезпечення своєчасного виявлення дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, з метою попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, недопущення вилучення із біологічної родини.</p> <p>5.2. Сприяння розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі сприяти розширенню в області мережі прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>5.3. Вжиття заходів щодо продовження розвитку патронату над дитиною, з метою тимчасового догляду, виховання та реабілітації дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.</p> <p>5.4. Організація та проведення навчань для кандидатів у прийомні батьки, для прийомних батьків та батьків-вихователів, патронатних вихователів з метою підвищення їх виховного потенціалу.</p> <p>5.5. Забезпечення житлом за кошти державного та місцевих бюджетів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа.</p> <p>5.6. Проведення роботи, спрямованої на зменшення кількості відмов матерів від новонароджених дітей, та запобігання виникненню раннього соціального сирітства, в т.ч. через забезпечення ефективної діяльності КЗ «Обласний соціальний центр матері та дитини» Запорізької обласної ради.</p> <p>5.7. Здійснення заходів, спрямованих на соціальну реабілітацію дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, у т.ч. через забезпечення ефективної діяльності 5 центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.</p> <p>5.8. Проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення ролі сім'ї, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, подолання гендерних стереотипів, запобігання проявам домашнього насильства.</p> <p>5.9. Організація та проведення на належному рівні відзначення в області дитячих свят для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей із сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах.</p> <p>5.10. Створення сприятливих умов для розвитку, самореалізації та патріотичного виховання молоді, забезпечення активного залучення молоді до участі у всеукраїнських, регіональних тематичних конкурсах, акціях, проєктах та інших заходах, у т.ч. шляхом розробки та реалізації обласних програм молодіжного спрямування – «Молодь Запорізького краю на 2022-2026 роки», «Програма національно-патріотичного виховання молоді на 2022-2025 роки».</p> <p>5.11. Забезпечення належного функціонування та розвитку мережі закладів фізичної культури і спорту (проведення реконструкції, капітального ремонту, поліпшення матеріально-технічної бази об'єктів спортивної інфраструктури), у т.ч. у рамках виконання опрацьованої програми «Розвиток фізичної культури і спорту в Запорізькій області на 2022-2026 роки» та програми Президента України «Велике будівництво» (зокрема, завершення робіт з реконструкції басейну КЗ «Запорізька обласна школа вищої спортивної майстерності» Запорізької обласної ради, футбольного поля ФОК «Таврія» у м. Василівка та багатофункціонального стадіону у смт Комишуваха).</p> <p>5.12. Забезпечення розвитку:</p> <ul style="list-style-type: none"> • олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту інвалідів; підготовка спортсменів, членів збірних команд області, України, які беруть участь у всеукраїнських та міжнародних змаганнях; • неформальних спортивних рухів, вуличних тренувань та фізичної

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>культури і спорту як інструментарію формування світогляду щодо здорового способу життя, у т.ч. шляхом подальшого впровадження в області соціального проєкту Президента України «Активні парки – локації здорової України».</p> <p>5.13. Удосконалення системи відзначення та заохочення спортсменів та їх тренерів, діячів фізичної культури та спорту (у т.ч. надання фінансової підтримки за рахунок коштів обласного і місцевих бюджетів).</p> <p>5.14. Створення обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», з метою якісного проведення різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, конкурсів, фестивалів, спортивних свят за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення)</p>
<p>6. Культурний простір та збереження культурної спадщини, розвиток та використання туристичного потенціалу.</p>	<p>6.1. Забезпечення надання закладами культури і мистецтв області якісних культурно-мистецьких та інформаційно-просвітницьких заходів, підготовка та проведення соціально-важливих культурно-мистецьких заходів загальнодержавного (зокрема: міжнародного конкурсу-фестивалю дитячого та юнацького виконавського мистецтва «Акорди Хортиці», всеукраїнських фестивалів – козацького фестивалю «Покрова на Хортиці» та дитячої творчості «Топ-Топ»), обласного та регіонального рівнів.</p> <p>6.2. Сприяння створенню центрів культурних послуг для надання високоякісних культурних послуг у територіальних громадах, впровадженню нових креативних, інноваційних форм роботи та індустрій (у т.ч. згідно з переліком, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р).</p> <p>6.3. Проведення інвентаризації та моніторингу пам'яток культури, архітектури, археології, історії, монументального мистецтва, паспортизація об'єктів культурної спадщини, підготовка облікової документації пам'яток у рамках формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України.</p> <p>6.4. Забезпечення розвитку інфраструктури природно-заповідних територій, пам'яток історії, об'єктів історико-культурної спадщини та туристично привабливих об'єктів (у т.ч. шляхом участі у програмах Президента України «Велике будівництво», «Велика реставрація»), зокрема серед запланованого – розбудова: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Національного заповідника «Хортиця»</i> (продовження робіт із комплексної реконструкції Музею історії запорозького козацтва); • <i>Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила»</i> (завершення реконструкції музею на території заповідника); • <i>Василівського історико-архітектурного музею-заповідника «Садиба Попова»</i> (реконструкція північного та західного флігелів будівлі). </p> <p>6.5. Забезпечення розвитку бібліотечної справи шляхом запровадження нових комп'ютерних інформаційних технологій, поповнення бібліотечних фондів україномовною літературою, проведенням в бібліотеках різноманітних пізнавальних, комунікаційних, інформативних заходів.</p> <p>6.6. Розробка та реалізація заходів Програми розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2022-2026 роки.</p> <p>6.7. Сприяння розвитку інфраструктури курортно-рекреаційних територій/зон регіону (зокрема, вирішення питання щодо водопостачання й водовідведення туристичної локації – селища Кирилівка в рамках Програми Danida Business Finance; облаштування місць відпочинку, пляжних територій, ознакування об'єктів і маршрутів тощо).</p> <p>6.8. Формування туристичного бранда регіону та його маркетингове просування на національних і міжнародних туристичних заходах презентаційного та виставково-ярмаркового спрямування.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>6.9. Сприяння появі нових різновидів туризму (гастрономічного, винного, сільського, зеленого, санаторно-курортного, тощо), підтримка проєктів, ініціатив та стартапів громадських організацій, інших туристичних об'єднань для подальшого розвитку галузі туризм, проведення конкурсних проєктів.</p> <p>6.10. Забезпечення функціонування, технічної підтримки та промоції офіційних туристичних порталів області, а також туристичних дестинацій, сформованих на основі провідних туристичних ресурсів («магнітів») (у т.ч. Туристичного кластеру «Від Січі до Махнограду», парку мегалітів на горі Оба-Таш у с. Салтичія Бердянського району), для якісної та ефективної популяризації рекреаційних та туристичних можливостей області.</p> <p>6.11. Просування Запорізького краю як туристично привабливого регіону через канали поширення інформації та продажів, що використовуються туристами (ЗМІ, туроператори, блогери, представництва України за кордоном, міжнародні організації, міста-партнери тощо)</p>
7. Житлово-комунальне господарство, забезпечення населення житлом	<p>7.1. Реалізація завдань та заходів галузевої програми «Питна вода Запорізької області» на 2021-2025 роки, зокрема серед передбаченого будівництва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>центрального групового водоводу, зовнішніх мереж та споруд водопостачання та водовідведення селища Кирилівка Мелітопольського району (за рахунок участі у програмі «Danida Business Finance в Україні»);</i> • <i>водопроводів подачі господарсько-питної води з водоводу «Західний груповий водопровід – Бердянськ» до сіл Комишуватка, Подспор'є, Преслава та селища Набережне Приморського району.</i> <p>7.2. Сприяння розвитку житлового будівництва, забезпечення населення житлом, зокрема за рахунок надання довгострокових кредитів у рамках реалізації відповідних обласних програм, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>«Молодій запорізькій родині – доступне житло» на 2018-2022 роки;</i> • <i>забезпечення житлом учасників антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (ООС) Запорізької області на 2018-2022 роки;</i> • <i>забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб Запорізької області на 2021 – 2025 роки.</i> <p>7.3. Забезпечення фінансової підтримки для створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у рамках виконання Програми сприяння створенню ефективного власника житлового фонду Запорізької області на 2021-2023 роки</p>
IV. Ефективне управління у сфері регіонального розвитку	
1. Посилення фінансової основи місцевих бюджетів та підвищення ефективності використання бюджетних коштів	<p>1.1. Забезпечення збалансованості показників бюджету області на 2022 рік, врегулювання міжбюджетних відносин бюджетів усіх рівнів та належного виконання затверджених бюджетних призначень.</p> <p>1.2. Забезпечення ефективної взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань наповнення бюджетів усіх рівнів відповідно до показників економічного розвитку територій.</p> <p>1.3. Підвищення податкоспроможності територій за рахунок створення нових виробництв, розвитку сфери послуг, залучення інвестицій, використання передбачених чинним законодавством можливостей збільшення доходів місцевих бюджетів (зокрема, встановлення економічно обґрунтованих ставок місцевих податків і зборів, оновлення нормативної</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>грошової оцінки земельних ділянок, проведення інвентаризації земель тощо).</p> <p>1.4. Підвищення ефективності та полегшення податкового адміністрування, збереження партнерських відносин податкових органів з громадянами і бізнесом, надання їм високоякісних послуг та вдосконалення наявних сучасних технологій податкового адміністрування.</p> <p>1.5. Підвищення рівня платіжної дисципліни та зменшення податкової заборгованості із платежів до місцевих бюджетів.</p> <p>1.6. Збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок налагодження прибуткової діяльності комунальних підприємств, підвищення ефективності використання майна комунальної власності територіальних громад, удосконалення та подальшого розвитку земельних відносин.</p> <p>1.7. Розвиток середньострокового бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів.</p> <p>1.8. Застосування програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів області з метою підвищення прозорості та ефективності використання фінансових ресурсів.</p>
<p>2. Розвиток громад. Забезпечення збалансованого просторового розвитку територій.</p>	<p>2.1. Реалізація положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р).</p> <p>2.2. Забезпечення підтримки розвитку та дієздатності територіальних громад, у т.ч. шляхом: методично-консультативного супроводу їх діяльності, насамперед, з питань реалізації державної політики у відповідних галузях (сферах); проведення оцінки спроможності територіальних громад.</p> <p>2.3. Забезпечення співпраці установи «Агенція регіонального розвитку Запорізької області» та територіальних громад щодо сприяння у розробці стратегій розвитку відповідних територій та планів заходів з її реалізації, проектів та програм регіонального розвитку для подання їх на участь у конкурсах, у т.ч. з метою залучення на їх реалізацію інвестиційних ресурсів з державного бюджету (зокрема, коштів державного фонду регіонального розвитку).</p> <p>2.4. Сприяння територіальним громадам у:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>формуванні</i> інвестиційних пропозицій та інвестиційних проектів регіонального розвитку, залученні коштів на їх реалізацію з різних джерел фінансування, їх презентації під час різних інвестиційно-іміджевих заходів та представленні країнам донорам та міжнародним організаціям; • <i>наданні</i> якості послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення територіальних громад тощо; <p>2.5. Залучення коштів з державного бюджету на просторове планування територій територіальних громад.</p> <p>2.6. Реалізація заходів зі створення містобудівного кадастру регіонального рівня у рамках виконання Регіональної програми створення містобудівного кадастру Запорізької області на 2021-2023 роки.</p> <p>2.7. Реалізація заходів щодо планування території Запорізької області на 2022-2024 роки (розроблення містобудівної документації місцевого рівня).</p> <p>2.8. Виконання обласного плану заходів з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Запорізькій області, у т.ч. запровадження моніторингу об'єктів, у яких надаються послуги населенню, на відповідність критеріям безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю</p>
<p>3. Підтримка зміцнення обороноздатності</p>	<p>3.1. Удосконалення ефективності системи територіальної оборони шляхом організації та участі місцевих органів державної влади і місцевого</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
<p>держави, формування суспільної правосвідомості та попередження злочинності.</p>	<p>самоврядування, суб'єктів територіальної оборони у проведенні навчань, тренувань, занять з територіальної оборони.</p> <p>3.2. Забезпечення готовності органів державної влади та місцевого самоврядування, штабів зон (районів) територіальної оборони до ведення її у визначені терміни за будь-яких обставин для захисту життєво важливих національних інтересів держави на території області.</p> <p>3.3. Контроль виконання заходів з охорони та оборони важливих об'єктів регіонального та місцевого значення в умовах надзвичайного стану та особливого періоду для гарантування безпеки життєдіяльності населення та недопущення проявів тероризму на визначених об'єктах.</p> <p>3.4. Удосконалення оборонної інфраструктури області, насамперед, шляхом організації та участі місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування у виконанні заходів з підготовки держави до оборони, реалізації заходів опрацьованої програми «Забезпечення територіальної оборони Запорізької області на 2022-2026 роки» та програми «Сприяння розвитку матеріально-технічної бази, соціальної, інформаційної та організаційної підтримки військових частин Збройних Сил України, Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України на 2022-2026 роки».</p> <p>3.5. Сприяння у підготовці молоді до військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях (у т.ч. шляхом розгортання інформаційної кампанії з супроводження заходів із популяризації та відновлення серед населення престижу військової служби), а також забезпечення виконання законодавства про військовий обов'язок, проведення заходів з питань мобілізації та мобілізаційної підготовки (у т.ч. шляхом виконання заходів розробленої програми «Про забезпечення заходів мобілізації на території області у 2022-2026 роках» та програми «Призовна дільниця» на 2020-2024 роки).</p> <p>3.6. Здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки та порядку, боротьби зі злочинністю, щодо організації правового інформування і виховання населення; сприяння проведенню заходів щодо реформування, зміцнення та підтримки правоохоронних органів (у т.ч. шляхом реалізації заходів опрацьованої програми профілактики правопорушень та забезпечення громадської безпеки в Запорізькій області, розвитку матеріально-технічної бази Головного управління Національної поліції в Запорізькій області, прокуратури Запорізької області, Військової прокуратури Запорізького гарнізону Південного регіону України, Управління Служби безпеки України в Запорізькій області, Головного управління ДФС в Запорізькій області, Управління патрульної поліції у м. Запоріжжя Департаменту патрульної поліції на 2022-2026 роки).</p> <p>3.7. Запобігання злочинності у сфері економіки, активізація роботи з протидії корупції та організованій злочинності в господарському комплексі області.</p> <p>3.8. Посилення взаємодії органів місцевої влади з правоохоронними органами щодо здійснення заходів, спрямованих на зміцнення соціальних і сімейних зв'язків, посилення протидії чинникам, що породжують злочинність.</p> <p>3.9. Забезпечення відкритості інформаційної політики, оперативне надання фахових коментарів щодо резонансних подій та висвітленні в ЗМІ інформації про діяльність правоохоронних органів з метою зміцнення довіри населення</p>
<p>4. Створення умов для розвитку</p>	<p>4.1. Забезпечення висвітлення через засоби масової інформації та інші канали комунікацій всебічної, об'єктивної та своєчасної інформації про</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
інформаційного простору та громадянського суспільства	<p>цілі та результати роботи місцевої влади щодо реалізації завдань соціально-економічного розвитку області, пріоритетних питань державної політики та актуальних питань сьогодення.</p> <p>4.2. Розгортання співпраці місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування області з інститутами громадянського суспільства.</p> <p>4.3. Підтримка ініціатив громадськості щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, утвердження патріотизму, підвищення іміджу області, популяризації духовно-культурної спадщини.</p> <p>4.4. Сприяння випуску соціально-значущих, освітньо-пізнавальних, краєзнавчих видань для збагачення інтелектуального потенціалу та інформаційної обізнаності населення області.</p> <p>4.5. Забезпечення ефективних результатів діяльності КУ «Запорізький обласний контактний центр» Запорізької обласної ради.</p>
IV. Природокористування та безпека життєдіяльності людини	
1. Охорона навколишнього природного середовища	<p>1.1. Реалізація та моніторинг виконання заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Регіонального плану дій з охорони навколишнього природного середовища Запорізької області на період до 2025 року; • Регіонального плану управління відходами Запорізької області до 2030 року. <p>1.2. Впровадження системи моніторингу навколишнього природного середовища на регіональному рівні, насамперед, шляхом забезпечення функціонування обладнаної пересувної лабораторії контролю довкілля Державної установи «Запорізький лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» (зокрема, це дозволить проводити оперативний збір інформації та оцінку стану навколишнього природного середовища).</p> <p>1.3. Зниження викидів, скидів забруднюючих речовин, обсягів утворення промислових відходів шляхом упровадження ресурсозбережних і безвідходних технологій в усіх сферах господарської діяльності, технологічне переоснащення й поступове виведення з експлуатації застарілих технологічних циклів (у т.ч. провідними підприємствами області – ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь» та ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»).</p> <p>1.4. Покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд на підприємствах житлово-комунального господарства, зокрема завершення розпочатих проектів з реконструкції каналізаційних очисних споруд у м. Запоріжжя, м. Мелітополь;</p> <p>1.5. Реалізація заходів, пов'язаних з проведенням робіт із розчистки русел річок, зокрема фінансування розробки техніко-економічного обґрунтування щодо розчистки річок Молочна та Обіточна.</p> <p>1.6. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області, у т.ч. шляхом створення лісових насаджень на еродованих землях та догляд за ними, розробки проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.</p> <p>1.7. Спільно з Запорізькою торгово-промисловою палатою організаційне та інформаційне супроводження адаптації підприємств і населення регіону до викликів зміни клімату та участі в Європейському зеленому курсі.</p> <p>1.8. Сприяння проведенню у м. Запоріжжя щорічного міжнародного екологічного форуму «ЕкоФорум-2022».</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	1.9. Формування екологічної культури мешканців області, забезпечення участі громадськості у розв'язанні екологічних проблем, у т.ч. шляхом інформування населення (зокрема серед передбаченого – підготовка Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища за 2021 рік та Екологічного паспорта області за 2021 рік, а також оприлюднення їх для вільного доступу)
2. Техногенна безпека та цивільний захист населення	<p>2.1. Реалізація заходів галузевих програм:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>захисту</i> населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2018-2022 роки, затверджена рішенням обласної ради від 01.03.2018 № 62 (зі змінами); • <i>забезпечення</i> пожежної безпеки на об'єктах спільної власності територіальних громад, сіл, селищ, міст Запорізької області на 2021-2025 роки; • <i>організації</i> рятування людей на водних об'єктах Запорізької області на 2020-2024 роки; • <i>нароцування</i> регіонального матеріального резерву для запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій на 2021-2025 роки. <p>2.2. Побудова територіальної та місцевих сучасних автоматизованих систем централізованого оповіщення.</p> <p>2.3. Сприяння створенню нових місцевих пожежно-рятувальних підрозділів та центрів безпеки, підрозділів добровільної пожежної охорони.</p> <p>2.4. Лобювання на державному рівні питання впровадження системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112.</p> <p>2.5. Організація навчання серед персоналу, суб'єктів господарювання та населення щодо дій в умовах загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.</p> <p>2.6. Активізація інформаційно-просвітницької та профілактичної роботи з попередження виникнення пожеж, випадків загибелі та травмування людей на них</p>

Зв'язок з іншими документами державного планування:

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695) та План заходів з її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 497-р);

Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року та проекти регіонального розвитку, які визначені Планом заходів з її реалізації (рішення обласної ради від 12.12.2019 № 134);

Цілі сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722);

Стратегія людського розвитку (Указ Президента України від 02.06.2021 № 225);

Національна економічна стратегія на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179);

Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки (постанова

Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534);

прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 № 586).

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (від 26.06.91 № 1264-ХІІ);

Водний кодекс України (постанова Верховної Ради України від 06.06.95 № 214/95-ВР);

Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 № 156-VIII);

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (від 28.02.2019 № 2697-VIII);

Національний план управління відходами до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р).

Реалізація Програми забезпечується спільною роботою облдержадміністрації та обласної ради разом з іншими органами виконавчої влади області, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в співпраці з представниками бізнесу, науки та громадськими організаціями.

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік як прогнозний документ місцевого рівня не передбачає фінансування. Виконання завдань та заходів Програми, а також досягнення прогнозних показників здійснюється через економічні важелі державного регулювання та шляхом виконання регіональних цільових програм та проектів регіонального розвитку, з урахуванням реальних можливостей залучення різних джерел фінансування: бюджетних коштів, кредитних ресурсів, власних коштів господарюючих суб'єктів, міжнародної фінансової та технічної допомоги, благодійної, гуманітарної, спонсорської допомоги та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Вектор Програми націлений на впровадження регіональної політики, який передбачає гармонійне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів.

Процедура СЕО дає можливість оцінити наслідки реалізації Програми на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, розробити заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків її здійснення.

II. Характеристика поточного стану довкілля Запорізької області

Запорізька область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості: *більше 42 % від загальної кількості виробленої продукції в області припадає на металургію та понад 19 % на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.*

В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу. Стан довкілля області формується під значним антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Високий рівень

розвитку промисловості призводить до значного техногенного навантаження на довкілля області, що спричиняє забруднення повітряного та водного басейнів, земельних ресурсів, негативно впливає на здоров'я населення, флору та фауну.

Атмосферне повітря

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2020 році склали 155,5 тис.тонн. В структурі викидів забруднюючих речовин основну частину складають діоксид та інші сполуки сірки, оксиди азоту, оксид вуглецю та речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом (табл. 2, рис. 1).

Таблиця 2

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2020 році

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, тис.т
Метали та їх сполуки	0,46
Стійкі органічні забруднювачі	0,07
Оксид вуглецю	49,6
Діоксид та інші сполуки сірки	67,5
Сполуки азоту	25,3
Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	9,9
Неметанові леткі органічні сполуки ²	1,6
Всього	155,5

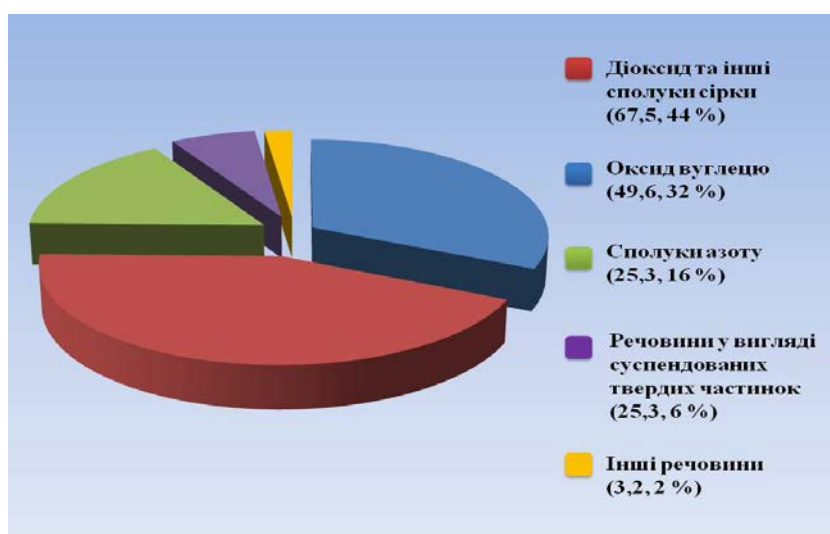

Рис. 1 Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

Основний внесок у забруднення атмосферного повітря області, та, у першу чергу, м. Запоріжжя вносять промислові підприємства – найбільші забруднювачі, викиди яких становлять 90 % від загального валового обсягу викиду забруднюючих речовин.

Це такі підприємства, як: ПрАТ «Дніпроспецсталь», АТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПрАТ «Запоріжжкокс», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»,

ПрАТ «Запоріжвогнетрив», ПрАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів» та інші.

За даними Головного управління статистики у Запорізькій області у 2020 році про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 451 підприємство, що на 73 підприємства менше, ніж у 2019 році.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за 2020 рік становлять 155,5 тис.т, що на 17,9 тис. т, або на 10,3 % менше 2019 року (173,4 тис. т); у розрахунку на одну особу – 92,1 кг, що на 9,9 % менше (102,2 кг у 2019 році). Водночас зросли обсяги викидів від пересувних джерел – 87,4 тис. т у 2020 році проти 79,3 тис. т у 2019 році (табл 3, 4, рис. 2).

Водночас, у середньому по області на одне підприємство від стаціонарних джерел забруднення припадає 344,751 т/рік викидів забруднюючих речовин, що на 4,2 % більше 2019 року (330,918 т/рік).

Таблиця 3

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.		Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн		Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	
	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами
2016	167,0	76,071	6,1	2,8	95,6	43,6
2017	180,9	80,189	6,7	2,95	104,5	46,3
2018	174,7	77,345	6,4	2,85	101,9	45,1
2019	173,4	79,278	6,4	2,9	102,2	46,7
2020	155,5	87,384	5,7	3,2	92,1	51,8

Таблиця 4

Викиди забруднюючих речовин у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за окремими регіонами, тис. т

Регіон	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	3078,1	2584,9	2508,3	2459,5	2238,6
Дніпропетровська	833,0	657,3	614,3	576,9	534,7
Донецька	981,4	784,8	790,2	773,5	751,0
Запорізька	167,0	180,9	174,7	173,4	155,5
Івано-Франківська	196,7	198,3	221,4	205,0	140,4
Львівська	103,1	109,1	106,7	88,9	76,0
Харківська	100,2	45,0	44,7	106,5	94,1

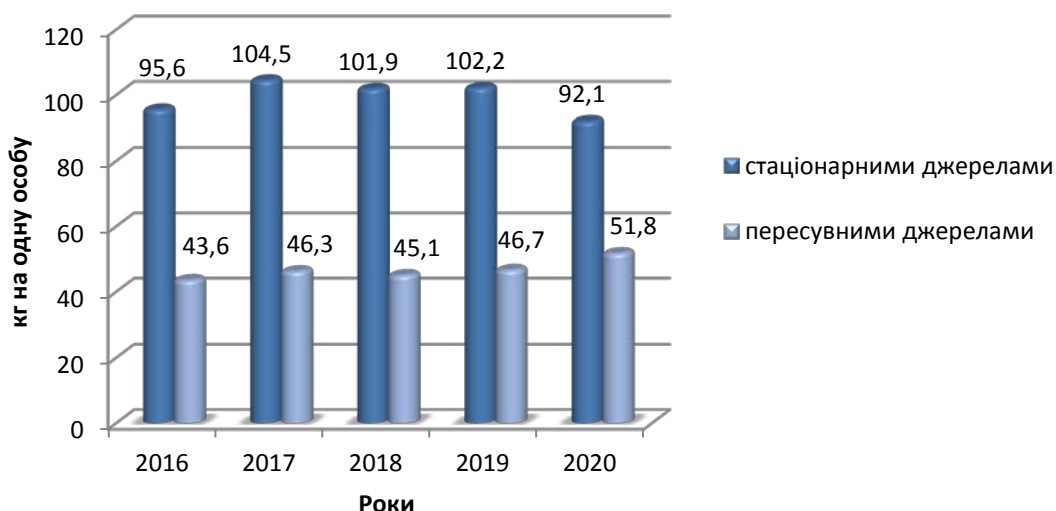

Рис. 2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 особу по Запорізькій області

З року в рік основна частина забруднень (понад 97 %) потрапляє в атмосферу від підприємств міст Запоріжжя та міста Енергодар. У 2020 році викиди від стаціонарних джерел підприємств м. Запоріжжя та м. Енергодар склали 64,7 тис. т (41,6 % від загального обсягу) та 86,3 тис. т (55,5 %) відповідно.

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області та в розрізі територій наведена в таблиці 5.

Таблиця 5

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні, тис.т

Назва території	2017	2018	2019	2020	Ріст/ зменш. ↑↓
Всього, у т. ч.	180,9	174,7	173,4	155,5	↓
м. Запоріжжя	69,9	71,3	69,7	64,7	↓
м. Бердянськ	0,2	0,2	0,3	0,17	↓
м. Мелітополь	0,5	0,4	0,3	0,35	↑
м. Токмак	0,1	0,1	0,06	0,03	↓
м. Енергодар	105,3	98,2	98,7	86,3	↓
Бердянський район	0,2	0,04	0,02	0,017	↓
Більмацький район	0,4	0,4	0,4	0,3	↓
Василівський район	0,7	0,6	0,3	0,3	-
Великобілозерський район	0,06	0,03	0,03	0,026	↓
Веселівський район	0,2	0,03	0,09	0,092	↑
Вільнянський район	0,5	0,5	0,5	0,6	↑
Гуляйпільський район	0,1	0,1	0,2	0,08	↓

Назва території	2017	2018	2019	2020	Ріст/ зменш. ↑↓
Запорізький район	0,3	0,3	0,3	0,1	↓
Кам'янсько-Дніпровський район	0,1	0,1	0,1	0,4	↑
Мелітопольський район	0,2	0,2	0,2	0,15	↓
Михайлівський район	0,009	0,003	0,003	0,002	↓
Новомиколаївський район	0,16	0,2	0,1	0,1	-
Оріхівський район	0,2	0,2	0,2	0,16	↓
Пологівський район	1,0	1,0	1,0	0,9	↓
Приазовський район	0,1	0,2	0,2	0,07	↓
Приморський район	0,07	0,1	0,05	0,05	-
Розівський район	0,1	0,1	0,1	0,09	↓
Токмацький район	0,2	0,2	0,2	0,19	↓
Чернігівський район	0,3	0,2	0,2	0,1	↓
Якимівський район	0,02	0,1	0,3	0,08	↓

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, харчової промисловості, на які припадає понад 90 % викидів всіх забруднюючих речовин (рис. 3).

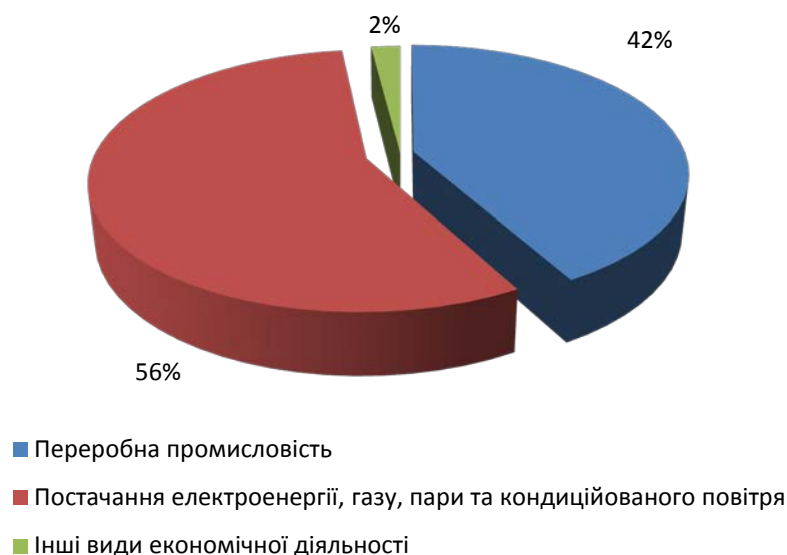

Рис. 3. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним видам економічної діяльності Запорізької області

Запоріжжя – єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря по постах спостереження забруднення (ПСЗ).

Систематичний моніторинг за станом атмосферного повітря міста Запоріжжя здійснюють Запорізький обласний центр гідрометеорології на

5 стаціонарних постах та Державна установа «Запорізький обласний лабораторний центр МОЗ України».

Оцінка якості повітря здійснюється за середньомісячними концентраціями пріоритетних показників – тих речовин, які вносять найбільший вклад у забруднення атмосферного повітря. До таких належать пил, двоокис сірки, оксид вуглецю, двооксид та оксид азоту, формальдегід, фенол, хлористий водень, фтористий водень. Дані постів спостереження, розташованих в різних точках міста, свідчать про те, що ситуація є динамічною й відрізняється з часом.

Оцінка стану атмосферного повітря за 2020 рік здійснювалась за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично-допустимих концентрацій (далі – ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.

Рис.4. Схема постів спостереження стану атмосферного повітря у м. Запоріжжі

Таблиця 6

*Динаміка перевищень ГДК забруднюючих речовин
в житловій забудові міста Запоріжжя, %*

Період, рік	% перевищень ГДК
2016	7,63
2017	9,07
2018	7,21
2019	8,1
2020	7,70

Таблиця 7

Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя, значення середньорічних концентрацій у кратності ГДК

Забруднюючі речовини	Звітний період, рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Двоокис азоту	2,0	2,2	2,0	2,0	1,8
Двоокис сірки	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Окис азоту	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8
Окис вуглецю	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Пил	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7
Фенол	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Фтористий водень	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Хлористий водень	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Формальдегід	1,7	1,3	1,3	1,7	1,7
Сульфати розчинені	-	-	-	-	-
Сірководень	-	-	-	-	-

У порівнянні з попереднім роком не змінився вміст у повітрі двоокису сірки, окису азоту, окису вуглецю, фенолу, хлористого водню та формальдегіду. Зменшився вміст двоокису азоту та пилу. Високі та екстремально високі рівні забруднення повітря в м. Запоріжжя протягом 2016-2020 років не зареєстровані.

ВОДНІ РЕСУРСИ

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води відповідно 18,2 і 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річки (довжиною більше 10 км), на яких створено 28 водосховищ та 1205 ставків.

Річки, які протікають по території Запорізької області, як по густоті гідрографічної мережі, так і по водності, розподілені нерівномірно.

На крайньому північно-заході протікає могутнє джерело води головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна довжина р. Дніпро в межах області складає 167,5 км. В межах двох надзаплавних терас Дніпра забезпеченість водою всіх галузей народного господарства достатня.

Але вже у кілометрі від заплави Дніпра починається безводний степ і вся решта частина області – біля 90 % її території – дуже бідна водними ресурсами. Середня густота річної мережі тут біля 0,12 км/км².

Гідрографічна мережа області розділена лінією водорозділу, яка йде із сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я.

До північної групи водотоків рік Придніпров'я відносяться притоки річки Вовчої (р. Гайчур та р. Верхня Терса), річки Конка, Янчекрак, Карачекрак, р. Велика Білозерка та інші – всього 25 річок.

До південної групи річок Приазов'я відносяться річки Великий та Малий Утлюк, Молочна, Берда, Обіточна, Лозоватка, Джебельня, Домузла, Корсак та інші – всього 40 річок. Загальна характеристика річок області наведена у таблиці 8.

Таблиця 8

Загальна характеристика річок Запорізької області

№ з/п	Назва річки (довжиною більше 10 км)	Місце впадіння	Довжина річки, км	Площа водозбору, км ²	Кількість притоків (крім приведених гр.2), од.	Загальна довжина притоків, км
I. Ріки Придніпров'я						
Середні річки						
1	Гайчур	Вовча	132,2	2145,0	101	136,2
2	Конка	Дніпро	152,2	2616,0	56	242,3
Малі річки						
3	Кам'янка	Гайчур	21,2	91,4	8	28,0
4	Янчур	Гайчур	76,2	901,0	48	309,8
5	Солона	Янчур	28,6	302,6	8	88,2
6	Верхня Терса	Вовча	111,6	1677,0	59	146,8
7	Солона 1	Верхня Терса	14,6	67,8	7	26,4
8	Солона 2	Верхня Терса	20,1	112,0	11	40,9
9	Солона 3	Верхня Терса	45,5	365,0	29	146,5
10	Любашівка	Верхня Терса	23,7	152,0	16	68,6
11	Кобильня	Мокрі Яли	11,0	375,0	2	2,0
12	Плоска Осокорівка	Дніпро	28,0	426,0	5	12,0
13	Вільнянка	Дніпро	19,6	207,0	7	35,6
14	Суха Московка	Дніпро	15,0	86,9	5	9,0
15	Мокра Московка	Дніпро	45,5	465,0	14	106,0
16	Середня Хортиця	Старий Дніпро	24,1	92,8	3	6,0
17	Нижня Хортиця	Старий Дніпро	17,9	81,6	1	1,0
18	Сухий Янчекрак (б.Суха)	Дніпро	17,0	129,0	-	-
19	Янчекрак	Дніпро	26,3	241,4	4	14,0
20	Карачекрак	Дніпро	27,0	357,6	4	7,0
21	Томаківка	Дніпро	51,0	1020,0	5	12,0
22	Велика Білозерка	Білозерський лиман	84,8	1401,0	10	113,1
23	Суха Конка	Конка	21,6	102,0	5	16,0
24	Мала Токмачка	Конка	44,6	216,0	4	9,0
25	Жеребець	Конка	65,8	511,0	19	69,1
Разом по басейну річок Придніпров'я:			1125,1	14142,1	431	1645,5
у т.ч. середні річки:			284,4	4761,0	157	378,5
малі річки:			840,7	9381,1	274	1267,0
II. Ріки Приазов'я						
Середні річки						
26	Молочна	Молочний лиман	197,0	3450,0	80	178,0
Малі річки						
27	Атманай	Утлюкський лиман	10,0	195,0	-	-
28	Великий Утлюк	Утлюкський лиман	93,0	880,0	14	29,8
29	Малий Утлюк	Утлюкський лиман	68,0	586,0	6	45,0

№ з/п	Назва річки (довжиною більше 10 км)	Місце впадіння	Довжина річки, км	Площа водозбору, км ²	Кількість притоків (крім приведених гр.2), од.	Загальна довжина притоків, км
30	Ташенак	Молочний лиман	62,2	467,8	3	36,0
31	Сисикулак	Молочна	13,0	47,3	4	7,0
32	Кайінкулак	Молочна	21,0	182,0	5	16,0
33	Чингул	Молочна	29,0	399,0	21	73,0
34	Крульман	Молочна	64,0	600,0	14	26,0
35	Курушан	Крульман	37,0	198,0	7	18,0
36	Юшанли	Молочна	94,0	545,0	24	28,0
37	Чукрак	Юшанли	10,0	46,0	-	-
38	Арабка	Молочна	41,0	287,0	8	18,0
39	Без назви	Молочна	10,0	90,1	1	1,0
40	Сага	Молочна	14,0	-	4	6,0
41	Джекельня	Молочний лиман	34,8	228,0	-	-
42	Домузла	Азовське море	44,4	480,0	1	5,0
43	Мала Домузла	Домузла	25,5	115,1	-	-
44	Акчокрак	Домузла	36,5	159,4	-	-
45	Корсак	Азовське море	60,0	703,0	10	27,7
46	Метрозли	Корсак	24,2	343,0	4	67,1
47	Апанли	Метрозли	36,8	156,0	-	-
48	Лозоватка	Азовське море	72,0	566,0	11	65,3
49	Обіточна	Азовське море	96,1	1437,0	16	175,0
50	Салтичя	Обіточна	11,3	47,4	5	16,6
51	Сосикулак	Обіточна	11,5	31,3	1	5,9
52	Чокрак	Обіточна	24,4	135,0	8	36,4
53	Кільтичя	Обіточна	67,0	556,0	22	176,0
54	Буртичя	Кільтичя	25,2	168,0	5	68,0
55	Камишевата	Кільтичя	12,6	47,2	1	6,0
56	Солона	Азовське море	18,1	22,6	-	-
57	Куца Бердянка	Азовське море	28,8	146,9	2	18,5
58	Берда	Азовське море	120,0	1743,0	192	271,0
59	Грузька	Берда	14,5	110,0	12	44,4
60	Грузенька	Берда	14,5	47,0	2	7,8
61	Каратюк	Берда	31,0	244,0	10	66,7
62	Каратиш	Берда	38,8	466,0	42	178,5
63	Берестова	Берда	22,3	146,0	20	48,0
64	Зелена	Азовське море	31,0	248,0	4	46,3
65	Кальчик	Кальміус	88,0	1260,0	35	63,0
Разом по басейнам рік Приазов'я:			1752,5	17579,1	594	1875,0
у т.ч. середні річки			197,0	3450,0	80	178,0
малі річки			1555,5	14129,1	514	1697,0
Всього по області:			2877,6	31721,2	1025	3520,5
у т.ч. середні річки			481,4	8211,0	237	556,5
малі річки			2396,2	23510,2	788	2964,0

Примітка: використана інформація офіційного сайту Басейнового управління річок Приазов'я.

На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюцький, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км².

На річках значне місце посідають штучні водойми – ставки та водосховища,

які використовуються для водопостачання, зрошення, рибного господарства та інших народногосподарських потреб.

Усього по області налічується 27 водосховищ та 1178 ставків. Загальний об'єм водосховищ — 73,21 млн. м³, площа водного дзеркала – 2394,7 га. Серед них є такі великі водосховища, як Бердянське на р. Берда, Білозерське, Калинівське та Чапаївське на р. В.Білозерка. Вони утворені для утримання весняної повені і для запобігання наслідків шкідливої дії вод на нижче розташовані населені пункти, промислові об'єкти, під час літньої межени — підтримання необхідних позначок для виборозведення.

Середній багаторічний обсяг поверхневого стоку р. Дніпро, що транзитом проходить по території області, складає 53,0 км³/рік. Загальний обсяг поверхневого стоку, що формується в межах області, сягає 0,425 км³/рік, в маловодний рік 75 % забезпеченості – 0,252 км³/рік, в дуже маловодні роки 95 % забезпеченості 0,106 км³/рік. Фактична водність малих і середніх річок області у 2017-2020 роках була дещо нижчою від норми, в основному визначалась природними факторами.

Експлуатаційні запаси підземних вод складають 302,669 тис. м³/добу.

У 2020 році із природних водних об'єктів області забрано 1134,1 млн м³ води (з поверхневих джерел – 1089,1 млн. м³, з підземних джерел – 45,0 млн м³) та використано 1154,4 млн м³ води.

У порівнянні з попередніми роками у 2020 році спостерігається суттєве збільшення обсягів забору та використання води на потреби зрошення. У 2020 році на ці потреби з поверхневих водних об'єктів забрано 172,2 млн м³, що на 18,1 млн м³ більше, ніж у 2019 року. Одним із факторів збільшення забору та використання води є збільшення площі зрошення. Так, у 2020 році площа зрошення складала 70,8 тис га, у 2019 році – 56,6 тис га.

Динаміка загального обсягу забору, використання та скиду зворотних вод по області, в першу чергу, залежить від найбільшого користувача водних ресурсів ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», який працює на прямотоці. У звітному році підприємством для виробництва електроенергії забрано з Каховського водосховища 796,215 млн м³ свіжої води, що складає 70,2 % від загального забору води по області. Збільшення забору свіжої води у порівнянні з 2019 роком на 3,341 млн м³ сталося за рахунок зменшення використання повторної води підприємством через погодні умови.

У 2020 році ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» забрано 82,266 млн. м³ свіжої води в тому числі: води технічної якості – 75,563 млн м³, питної якості – 6,703 млн м³. У порівнянні з 2019 роком збільшення забору та використання води питної якості на 0,576 млн м³ пов'язане з теплим посушливим періодом минулого року та підвищенням витрат питної води на технологічні потреби.

У цілому, більшість водокористувачів області раціонально використовують водні ресурси. Це обумовлено різними обставинами, в тому числі, високою вартістю води як товару.

Обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти у 2020 році склав 831,3 млн м³,

що на 11,7 млн м³ більше, ніж у 2019 році, з них 11,6 млн м³ – забруднених. Обсяг відведення забруднених зворотних вод до водних об'єктів області складає 1,34 % від загального обсягу скидання.

Динаміка загальних обсягів забору, використання води та водовідведення наведена у таблиці 9.

Таблиця 9

Основні показники використання і відведення води, млн м³

Показники	1990	2000	2005	2010	2017	2018	2019	2020
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	4699,0	1815,2	1115,0	1132,0	1218,0	1260,0	1198	1134,1
Спожито свіжої води (включаючи морську), з неї на	4598,0	1702,0	1076,0	1099,0	1226,0	1199,0	1133	1154,4
виробничі потреби	3603,0	1362,0	864,3	918,6	1043,0	973,5	911,0	916,4
побутово-питні потреби	226,0	175,0	138,3	105,7	65,53	66,28	63,35	61,9
зрошення	690,0	137,5	34,1	32,49	112,9	153,0	154,1	172,2
сільськогосподарські потреби	82,0	25,8	4,9	3,73	0,539	0,146	0,059	0,044
ставково-рибне господарство	8,3	8,3	44,1	38,25	69,47*	56,27*	26,81	16,48
Втрати води при транспортуванні	95,0	80,0	70,8	65,68	67,93	60,20	61,86	69,77
Загальне водовідведення, з нього	3671,0	1411,0	886,9	863,2	980,1	911,6	843,6	854,3
у поверхневій водній об'єкти	3587,0	1385,4	863,7	838,05	956,1	888,4	819,6	831,25
у тому числі								
забруднених зворотних вод	168,0	299,4	498,0	72,66	64,17	65,95	11,04	11,6
з них без очищення	61,0	76,9	346,00	4,29	0,384	0,370	0,019	0,275
нормативно очищених	161,0	4,0	17,9	60,99	44,81	45,01	93,36	95,34
нормативно чистих без очистки	3258,0	1082,0	347,7	704,4	847,1	777,2	714,9	724,3
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	7339,0	9995,7	10021,0	9931,5	8906,1	8765,7	8736,1	7584,4
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	61,5	86,2	90,2	94,49	94,27	94,25	94,22	79,6
Потужність очисних споруд перед скиданням до водного об'єкта	437,0	383,7	366,1	406,7	392,2	395,4	395,4	402,0

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів про використання води за формою № 2 ТП- водгосп (річна), виконаного відділом ведення водного кадастру та моніторингу вод БУВР річок Приазов'я.

*- узагальнення даних за категорією «без вилучення на рибогосподарські потреби».

Основним джерелом водопостачання є р. Дніпро – обсяг забору води 1088,973 млн м³, що складає 96,02 % від загального забору по області. Дані про обсяги забору і використання води та скидання зворотних вод по басейнах р. Дніпро і його притоків та річок Приазов'я приведені в таблиці 10.

Таблиця 10

Динаміка водокористування за 2018-2020 роки

Показники	Одиниця виміру	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	1260,0	1198,0	1134,142
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	1214,0	1151,0	1089,121
підземної	млн. м ³	45,78	46,51	45,021
морської	млн. м ³	0	0	0
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	735,25	696,5	680,55
Використано свіжої води, усього	млн. м ³	1199,0	1133,0	1154,440
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³	66,28	63,35	61,948
виробничі	млн. м ³	973,5	911,0	916,402
сільськогосподарські	млн. м ³	0,146	0,059	0,044
зрошення	млн. м ³	153,9	154,1	172,224
рибогосподарські	млн. м ³	56,27	26,81	16,478
Використано свіжої води у розрахунку на 1 особу	м ³	699,65	633,22	692,73
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	60,2	61,86	69,774
	% до забраної води	4,8	5,0	6,0
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	911,6	843,6	854,308
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	-	-	-
у накопичувачі	млн. м ³	15,57	17,315	*
на поля фільтрації	млн. м ³	1,046	0,991	*
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	888,4	819,6	831,252
не віднесених до водних об'єктів	млн. м ³	23,18	23,98	22,906
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м ³	888,4	819,6	831,252
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	45,01	93,36**	95,339**
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	43,28	41,49	44,760
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	0,040	0,090	0,058
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	1,697	51,78	50,520
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	777,2	714,9	724,317
забруднених, усього	млн. м ³	65,95	11,04	11,597
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	65,58	11,02	11,321
без очищення	млн. м ³	0,37	0,019	0,275
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, у розрахунку на одну особу	м ³	518,41	475,62	498,80

*за формою № 2ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води» узагальнення даних не передбачено;

**збільшення обсягу нормативно очищених та зменшення обсягу недостатньо очищених зворотних вод пояснюється досягненням нормативної якості очищення зворотних вод ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» м. Запоріжжя.

У 2020 році з підземних джерел забрано 45,02 млн м³. Дані щодо використання води та відведення зворотних вод по галузях економіки за 2020 рік наведені в таблиці 11.

Таблиця 11

Використання води за видами економічної діяльності у 2020 році

Галузь економіки	Викори- стано води	В тому числі		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		на побутово- питні потреби	на виробничі потреби	всього	в т.ч. забруд- нених	з них без очищення
Всього	1154,44	61,948	916,402	831,252	11,597	0,275
Електроенергетика	797,417	0,705	796,712	704,807	0,000	0,000
Вугільна промисловість*	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	91,417	3,607	87,61	54,031	0,522	0,000
Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,522	0,098	0,421	0,001	0,000	0,000
Машинобудування та металообробка	3,021	0,672	2,35	1,906	0,015	0,015
Нафтогазова промисловість*	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	62,908	47,045	15,826	67,376	10,599	0,002
Сільське господарство	174,407	0,934	1,1132	1,564	0,257	0,257
Харчова промисловість	2,821	0,18	2,64	0,109	0,079	0,000
Транспорт	0,439	0,252	0,187	0,057	0,002	0,002
Виробництво будівельних матеріалів	0,353	0,064	0,194	0,378	0,063	0,000
Інші галузі*	21,135	8,391	9,1488	1,023	0,06	0,000

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів про використання води за формою № 2 ТП- водгосп (річна).

* - узагальнення даних за категорією програмним забезпеченням за формою № 2 ТП-водгосп (річна) по Запорізької області не передбачене.

Найбільш водоемкими галузями економіки області є:
 електроенергетика – використано 797,4 млн м³ води, що складає 69,1 % загального обсягу використаної води;
 сільське господарство (з урахуванням потреби у зрошенні) – відповідно 174,4 млн м³ та 15,1 %;
 металургія – відповідно 91,4 млн м³ та 7,9 %;
 житлово-комунальний сектор – відповідно 62,9 млн м³ та 5,45 %;
 машинобудування – 3,021 млн. м³ (0,26 %);
 харчова промисловість – 2,821 млн. м³ (0,24 %).

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

Запорізька область розташована в південно-східній частині України. Площа області складає 2718,29 га, що становить 4,5 % від території України. За цим показником область посідає 9 місце в країні.

Інформацію щодо структури земельного фонду області наведено у таблиці 12 та на рисунку 5.

Таблиця 12

Структура земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2015 рік		2018 рік*		2019 рік*		2020 рік*	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2718,3	100	2718,3	100	2718,3	100	2718,3	100
у тому числі:								
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2241,782	82,5	-	-	-	-	-	-
рілья	1903,836	70,0	-	-	-	-	-	-
перелоги	-	-	-	-	-	-	-	-
багаторічні насадження	38,575	1,4	-	-	-	-	-	-
сіножаті	-	-	-	-	-	-	-	-
пасовища	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ліси та інші лісовкриті площі	118,909	4,4	117,169	4,3	-	-	-	-
з них:								
вкриті лісовою рослинністю	110,052	4,0	-	-	-	-	-	-
3. Забудовані землі	95,862	3,5	-	-	-	-	-	-
4. Відкриті заболочені землі	7,229	0,3	-	-	-	-	-	-
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	23,214	0,9	-	-	-	-	-	-
6. Інші землі	231,294	8,5	-	-	-	-	-	-
Усього земель (суша)	2543,353	93,6	-	-	-	-	-	-
Території, що покриті поверхневими водами	174,937	6,4	-	-	-	-	-	-

* - з 01.01.2016 наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190 скасовано ведення форм державної статистичної звітності (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем). На сьогоднішній день по Україні функція з ведення форм адмінзвітності технічно не реалізована.

Рис.5. Структура земельного фонду області

Ґрунт є основним, самостійним компонентом природного середовища та біосфери загалом, обмежений, незамінний і важковідновлюваний природний ресурс, який виконує важливі функції: продуктивні (виробництво біомаси, продовольства), екологічні (біоекологічні, біоенергетичні, біогеохімічні, гідрологічні, газОВО-атмосферні та ін.), соціальні та інформаційні.

Ґрунти регулюють якість поверхневих і підземних вод, склад атмосферного повітря, є середовищем перебування більшості живих організмів на поверхні суші, забезпечують сприятливе середовище для людини, є основним джерелом виробництва сільськогосподарської продукції.

Основний фонд ґрунтового покриття Запорізької області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих. Найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя – 82,5 %, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель і про значний агроресурсний потенціал області, однак це залишається і головною причиною забруднення ґрунтів в результаті наднормативного внесення хімікатів та мінеральних добрив.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту. Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

Агрохімічна паспортизація для земель сільськогосподарського призначення проведена Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона» у Запорізькому, Розівському, Більмацькому, Пологівському, Токмацькому, Оріхівському районах. Характеристика ґрунтів за результатами агрохімічної паспортизації наведена у таблицях 13 - 17.

Таблиця 13

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
-	-	0,1	84,9	15	-	3,65

Таблиця 14

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
72,2	27,4	0,5	-	86,8

Таблиця 15

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 16

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
0,1	0,5	94,9	2,9	1,3	-	80,0

Таблиця 17

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
-	-	0,3	12,1	81,8	5,8	151,0

Проблема збереження ґрунтового покриву та родючості ґрунтів набула загрозливих масштабів. З метою оцінки ефективності родючості ґрунту, прогнозування та оброблення інформації про сучасний стан ґрунтів, розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо запобігання негативним змінам стану ґрунтів необхідне проведення постійного моніторингу земель.

БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Біологічне різноманіття є національним багатством України, яке забезпечує екосистемні та біосферні рівні живих організмів, їх угруповань, а також формує середовище життєдіяльності людини. Збереження біорізноманіття на видовому рівні означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Запорізька область відноситься до найбільш антропогенно-змінених регіонів країни. Не дивлячись на зростання площ природно-заповідного фонду, його частка в загальній площі території області, різноманіття видів природних ландшафтів і рослинних угруповань, територіальна структура природоохоронних територій не в повній мірі відповідають міжнародним стандартам та стратегії планування території.

Внаслідок надмірної розораності ґрунтів, в області значно погіршилися умови забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, що ускладнює, а інколи й унеможливорює просторові процеси біологічного обміну на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі.

Потужний промисловий і сільськогосподарський потенціал, з одного боку, сприяв прогресу області, а з іншого – запустив процеси регресу і навіть деградації природних екосистем.

В даних умовах невідкладним є відновлення екологічного балансу регіону та забезпечення оптимального рівня життєдіяльності населення в регіоні.

За станом на 01.01.2021 визначено та встановлено у натурі (на місцевості) межі 128 об'єктів ПЗФ місцевого значення площею 10 795,655 га, що становить 57,65 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 30,26 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам, встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування.

Таблиця 18

*Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)*

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2019		На 01.01.2020		На 01.01.2021	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	100	1	100	1	100
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	2	94882,92	2	94882,92
Регіональні ландшафтні парки	1	1025	1	1025	1	1025
Заказники загальнодержавного значення	12	38998,1	13	52113,1	13	52113,1
Заказники місцевого значення	226	16658,7824	226	16658,7824	226	16658,7824
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	7	412	7	412	7	412
Пам'ятки природи місцевого значення	77	580,415	77	580,415	77	580,415
Заповідні урочища	2	95	2	95	2	95
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,5	1	7,5	1	7,5
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	1	290	1	290	1	290
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	31	1	31	1	31
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	16	167,7259	16	167,7259	16	167,7259
РАЗОМ	347	153248,5433	348	166363,5433	348	166363,5433
Фактична площа ПЗФ *	-	125068,4433	-	138183,4433	-	138183,4433
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальних одиниць	-	4,6	-	5,07	-	5,07

* - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

Таблиця 19

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2021

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		
		усього	у т. ч. надана в постійне користування		усього	у т. ч. надана в постійне користування		усього	у т. ч. надана в постійне користування	
Природні заповідники	1	100	-	-	-	-	1	100	-	0,065
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	9274	-	-	-	2	94882,92	9274	61,954
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	1	1025	-	1	1025	-	0,669
Заказники, усього	12	38998,1	X	226	16646,6824	X	238	55644,7824	X	36,377
у тому числі:										
ландшафтні	7	16895,1	X	74	11479,4824	X	81	28374,5824	X	18,563
лісові	1	370	X	3	245	X	4	615	X	0,402
ботанічні	-	-	X	100	3357,8	X	100	3357,8	X	2,192
загальнозоологічні	1	950	X	4	211,6	X	5	1161,6	X	0,759
орнітологічні	1	400	X	2	417	X	3	817	X	0,533
ентомологічні	-	-	X	43	947,9	X	43	947,9	X	0,619
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	2	32115	X	-	-	X	1	32115	X	21,767
загальногеологічні	1	1383	X	-	-	X	1	1383	X	0,903
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	7	412	X	77	580,415	X	84	992,415	X	0,548

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		
		усього	у т. ч. надана в постійне користування		усього	у т. ч. надана в постійне користування		усього	у т. ч. надана в постійне користування	
у тому числі:										
комплексні	2	310	X	20	324	X	22	634	X	0,314
ботанічні	3	72	X	46	184,295	X	49	256,295	X	0,168
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	13,82	X	1	13,82	X	0,009
геологічні	2	30	X	10	58,3	X	12	88,3	X	0,057
Заповідні урочища	-	-	X	2	95	X	2	95	X	0,062
Ботанічні сади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	7,5	-	1	7,5	-	0,005
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	31	31	16	167,7259	-	17	198,7259	31	0,13
Зоологічні парки	-	-	-	1	290	238	1	290	238	0,19
РАЗОМ	24	147539,02	9305	324	18824,4233	238	347	166363,5433	9543	100

ВІДХОДИ

На території області зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості та підприємств з виробництва та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. Також в області зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу.

Виробнича діяльність підприємств пов'язана з утворенням відходів I–IV класів небезпеки. Протягом 2020 року у Запорізькій області утворилося 5531,0 тис. т відходів, що на 2,35 % більше, ніж у 2019 році, у т. ч. утворення відходів I–III класів небезпеки – 15,9 тис. т (на 3,0 % менше) (табл.20).

Таблиця 20

Утворення відходів I–IV класів небезпеки, тис. тонн

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Утворено відходів I–IV класів небезпеки	5294,5	5404,1	5531,0
у тому числі: відходи I–III класів небезпеки	18,3	16,4	15,9

Таблиця 21

Поводження з відходами за окремими регіонами у 2020 році

Регіони	Обсяг утилізованих відходів, тис. т			Обсяг видалених відходів у спеціально відведених місцях та об'єкти, тис. т		
	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		I–III класів небезпеки	IV класу небезпеки		I–III класів небезпеки	IV класу небезпеки
Україна	100524,6	228,2	100296,4	275985,3	103,6	275881,7
Дніпропетровська	87132,9	18,0	87114,9	177443,9	4,5	177439,4
Донецька	4663,9	70,7	4593,2	19059,1	33,4	19025,7
Запорізька	3485,7	9,5	3476,2	1430,2	6,3	1423,9
Івано-Франківська	525,3	0	525,3	1164,2	–	1164,2
Львівська	403,2	0,1	403,1	1945,3	0	1945,3
Харківська	247,1	5,2	541,9	942,2	0,4	941,8

Найбільшу частку утворення відходів I–IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році складають:

осад промислових стоків – 674,6 тис. т;

відходи чорних металів – 35,9 тис. т;

відходи тваринного походження та змішані харчові відходи – 11,5 тис.т;

відходи рослинного походження – 156,0 тис.т;

тваринні екскременти, сеча та гній – 64,1 тис.т;

побутові та подібні відходи – 151,6 тис.т;
 мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т.ч. змішані будівельні відходи – 285,4 тис. т;
 інші мінеральні відходи – 642,8 тис. т;
 відходи згоряння – 3423,4 тис. т.
 Протягом 2020 року утилізовано 3485,7 тис.т відходів та видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 1430,2 тис. т відходів (табл. 22).

Таблиця 22

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році, тис. тонн (попередні дані)

Відходи	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплового пере-роблення	
Усього	5531,0	3485,7	50,6	50,6	–	1430,1
Використані розчинники	0,0	–	0,0	0,0	–	0,4
Відходи кислот, лугів чи солей	2,0	0,0	0,2	0,2	–	–
Відпрацьовані оливи	1,4	7,7	0,1	0,1	–	–
Хімічні відходи	14,6	0,2	0,2	0,2	–	12,0
Осад промислових стоків	674,6	1,1	0,0	0,0	–	5,0
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	24,4	0,0	0,0	0,0	–	23,7
Відходи від медичної допомоги та біологічні	0,2	0,0	–	–	–	–
Відходи чорних металів	35,9	0,1	–	–	–	0,0
Відходи кольорових металів	2,7	0,2	–	–	–	0,0
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	0,5	0,1	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	1,1	0,0	0,1	0,1	–	–
Гумові відходи	0,3	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	1,4	0,1	0,1	0,1	–	–
Деревні відходи	8,2	0,5	0,8	0,8	–	0,0
Текстильні відходи	0,4	0,2	0,0	0,0	–	0,0
Відходи, що містять поліхлордифеніли	0,0	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	0,1	0,6	0,0	0,0	–	–
Непридатні транспортні засоби	–	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	0,2	0,0	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	11,5	0,0	0,0	0,0	–	–
Відходи рослинного походження	156,0	1,0	48,9	48,9	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	64,1	65,0	–	–	–	–

Відходи	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого пере-роблення	
Побутові та подібні відходи	151,6	–	–	–	–	363,0
Змішані та недиференційовані матеріали	10,3	0,4	0,2	0,2	–	9,3
Залишки сортування	0,0	–	–	–	–	–
Звичайний осад	8,0	–	–	–	–	4,7
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т.ч. змішані будівельні відходи	285,4	23,5	0,0	0,0	–	181,4
Інші мінеральні відходи	642,8	675,8	–	–	–	14,5
Відходи згоряння	3423,4	2709,2	–	–	–	810,4
Ґрунтові відходи	0,0	0,0	–	–	–	–
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	–	–	–	–	–	–
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	9,8	–	–	–	–	5,7

Масштабне ресурсовикористання та енергетично-сировинна спеціалізація економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання (табл. 23).

Таблиця 23

*Основні показники поводження з відходами
I–IV класів небезпеки, тис.тонн*

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік (попередні дані)
1	Утворено	5294,5	5404,1	5531,0
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-
3	Спалено	52,4	48,4	50,6
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	51,5	45,8	50,6
4	Використано (утилізовано)	3325,8	3788,4	3485,7
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	1568,1	1299,6	1430,1
6	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	164839,9	175089,5	271345,8

На сьогодні в області є проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідація несанкціонованих звалищ відходів.

Роботу з підтримання санітарного стану території, організації збору побутових відходів, виявлення та ліквідації стихійних звалищ проводять

комунальні та приватні підприємства, сільські та селищні ради, об'єднані територіальні громади із залученням суб'єктів підприємницької діяльності, що провадять господарську діяльність на підпорядкованій території (табл.24).

Таблиця 24

Інформація про кількість місць видалення відходів

станом на 01.01.2021

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Місця видалення відходів (не паспортизовані)	Місця видалення відходів (паспортизовані)
1	Бердянський район	16	32
2	Василівський район	3	12
3	Запорізький район	13	22
4	Мелітопольський район	7	8
5	Пологівський район	21	25
	Усього	60	99

Однією з проблем області є безхазяйні, непридатні до використання та заборонені до застосування хімічні засоби захисту рослин (ХЗЗР). При проведенні реформування колективних сільськогосподарських підприємств органами місцевого самоврядування недостатньо приділялось уваги питанню поводження з ХЗЗР, що призвело до втрати їх власника, особливо при розпаюванні господарств і зміні власності на землю, що ускладнює процедуру поводження з безхазяйними ХЗЗР.

На підставі розпорядження голови облдержадміністрації від 11.09.2017 № 474 «Про поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання у сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин», зі змінами, райдержадміністраціями Запорізької області проведено інвентаризацію ХЗЗР. За результатами узагальнення даних районних інвентаризаційних комісій загальна кількість непридатних до використання ХЗЗР у Запорізькій області становить 252,714 тон, у тому числі безхазяйних – 202,596 тон (табл. 25).

Таблиця 25

Поводження з непридатними пестицидами

станом на 22.03.2021

Назва району	Кількість, тон	Кількість складів	Стан складських приміщень (одиниць)		
			Добрий	Задовільний	Незадовільний
Бердянський район	29,062	13	1	1	11
Василівський район	40,69	6	-	-	6
Запорізький район	2,8	2	-	-	2
Мелітопольський район	22,691	19	2	4	13
Пологівський район	157,471	9	-	3	6
ВСЬОГО	252,714	49	3	8	38

Демографічна ситуація та стан здоров'я населення

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних галузей промисловості на території регіону обумовлює віднесення Запорізької області до одного із найбільш техногенно навантажених регіонів України, що в свою чергу віддзеркалюється на демографічних показниках.

Демографічна ситуація в області, як і в цілому по Україні, має регресивний характер (табл. 26). Так, чисельність наявного населення області за 2020 рік зменшилася на 20,9 тис. осіб і на 01.01.2021 склала 1666,5 тис. осіб, що пояснюється, у першу чергу, природним скороченням населення на 18,9 тис. осіб (народилося 10,5 тис. осіб, померло 29,4 тис. осіб).

Таблиця 26

Демографічна ситуація за окремими регіонами у 2020 році, тис. осіб

Регіон	Чисельність населення на 01.01.2021	Кількість живонароджень	Кількість смертей	Природний приріст, скорочення (-)
Україна	41588,4	293,4	616,8	-323,4
Дніпропетровська	3142,0	21,3	55,3	-34,0
Донецька	4100,3	11,0	37,1	-26,1
Запорізька	1666,5	10,5	29,4	-18,9
Івано-Франківська	1361,1	11,8	19,2	-7,4
Львівська	2497,8	21,1	36,3	-15,2
Харківська	2633,8	16,7	44,2	-27,5

Рівень смертності населення у 2020 році склав 17,5 осіб на 1000 жителів (по Україні – 15,9), що у 2,8 рази (у 2,1 рази) перевищує показник народжуваності – 6,3 на 1000 жителів (7,8).

Основна частка смертей припадає на захворювання системи кровообігу – 62,6 % (по Україні – 66,2 %) від загальної кількості (у тому числі ішемічна хвороба серця – 58,0 % (69,7 %), цереброваскулярні хвороби – 17,6 % (19,1 %), а також новоутворення – 15,3 % (12,6 %).

За рахунок високого загального коефіцієнта смертності та низького загального коефіцієнта народжуваності показник природного руху по області є від'ємним та складає «мінус» 11,2 на 1000 осіб наявного населення, що перевищує середній показник по Україні («мінус» 8,1).

Також, у віковій структурі населення області спостерігається подальше старіння населення. Питома вага населення 60 років і старше серед всього населення області має тенденцію до збільшення і у 2020 році складає 25,2 % (2018 рік – 24,3 %, 2019 рік – 24,8 %), що по шкалі Россета «18,0 % і більше» розцінюється «як надзвичайно високий рівень демографічної старості».

III. Основні екологічні проблеми Запорізької області

Запорізька область, як одна з найбільш індустріалізованих регіонів України, має екологічні проблеми: зміна клімату, забруднення атмосферного повітря, проблеми водних ресурсів, поводження з відходами, деградація та забруднення ґрунтів, збереження біорізноманіття.

В області зосереджені практично всі основні галузі промисловості, серед яких провідне місце займають електроенергетика, металургія, машинобудування, металообробка та хімія. Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси.

Розгалужена структура промислових виробництв, що потребує значних затрат енергії та природних ресурсів, в комплексі з застарілим обладнанням, яке в більшості випадків, не підлягає модернізації – основна причина забруднення довкілля Запорізької області.

1) Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту.

Значні обсяги викидів у атмосферне повітря зумовлені потужним промисловим комплексом Запорізької області та м. Запоріжжя. Крім того, більшість промислових підприємств використовують ресурсо- та енергомісткі технології, які впроваджувались у промисловості найбільш дешевшим способом – за відсутності механізмів охорони довкілля. Ситуація загострюється кліматичними особливостями регіону та існуючою забудовою міста Запоріжжя.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря області та м. Запоріжжя продовжують залишатися:

застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства, і які вже не в змозі забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

значна частка газоочисного обладнання, яке експлуатується на підприємствах, морально і фізично застаріла. Ступінь амортизаційного зношення складає від 54 до 80%. Газоочисне обладнання підприємств уловлює в основному тільки пил, у той час як найбільш шкідливі з'єднання (окисли азоту й вуглецю, фенол, сірчисті та фтористі сполуки й ін.) викидаються без очищення;

великі обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел, які сприяють значній загазованості житлових районів.

2) Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Найбільшими забруднювачами водних об'єктів області є підприємства чорної і кольорової металургії та житлово-комунального господарства.

Обсяги скиду забруднених зворотних вод залежить від обсягів виробництва основними підприємствами-забруднювачами водних об'єктів, в першу чергу, ВП

«Запорізькою ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» та ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь».

Причиною неякісного очищення стічних вод на очисних спорудах підприємств житлово-комунального господарства є застарілі технології, фізична і моральна зношеність обладнання і споруд, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, відсутність коштів для оновлення, розширення та підтримання в належному стані очисних споруд.

Залишаються актуальними питання впровадження заходів більш ефективного використання водооборотних циклів. Проблеми з очисткою стічних вод існують майже у всіх населених пунктах області, окрім міст Запоріжжя, Вільнянськ, Токмак, Гуляйполе та смт Новомиколаївка.

Складна екологічна ситуація залишається в рекреаційній зоні смт Кирилівка, де за відсутності централізованих систем водопостачання, каналізування і очистки стічних вод функціонують близько 500 закладів. Стічні води накопичуються у вигрібах з наступним вивозом автотранспортом на полігон рідких побутових відходів. Це створює постійну загрозу забруднення Азовського моря, Утлюцького та Молочного лиманів і ґрунтових вод неочищеними господарсько-побутовими стічними водами.

Зволікання з введенням в дію систем централізованого водопостачання, каналізації та очистки стоків в умовах високого скупчення людей разом з негативними екологічними наслідками може надзвичайно ускладнити і санітарно-епідеміологічну ситуацію на даній та сусідніх ділянках узбережжя Азовського моря, у тому числі Приазовського національного природного парку.

3) Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону

В області нараховується 136 малих та середніх річок і балок довжиною більше 10 км. І хоча їх доля в загальних водних ресурсах області складає близько 1%, вони відіграють важливу роль у формуванні загального екологічного стану території.

Сучасний екологічний стан малих та середніх річок області, виходячи з результатів проведеної паспортизації, оцінюється за більшістю показників як незадовільний і в останні роки залишається на незмінному рівні. Головною причиною такого становища є наднормове антропогенне навантаження на екологічні системи малих річок, які дуже відчутно реагують на будь-яке втручання. За виключенням міст Запоріжжя, Бердянськ, Василівка, Енергодар, Кам'янка-Дніпровська, скидання господарсько-побутових стічних вод населених пунктів області здійснюється в малі та середні річки.

Найбільш суттєвими чинниками, що визначають екологічний стан водних об'єктів, є:

скидання забруднених та недостатньо очищених зворотних вод через неефективну роботу очисних споруд або взагалі їх відсутність, особливо в житлово-комунальному господарстві (міста Орхів, Бердянськ, Мелітополь, Пологи, Дніпрорудне, смт. Якимівка, м. Дніпрорудне та інші);

змив забруднюючих речовин з урбанізованих територій. Ця проблема особливо актуальна для великих населених пунктів (міста Запоріжжя, Мелітополь, Бердянськ, Пологи, Оріхів, Токмак та інші);

прийом малими річками дренажних вод при захисті зрошуваних сільськогосподарських угідь, населених пунктів від підтоплення, з котрими до водних об'єктів вимиваються мінеральні солі, фосфати, органічні речовини, мінеральні добрива, пестициди і гербіциди;

висока розораність басейнів річок (від 63% до 94% їх площі, а в середньому 75%) на фоні дуже низької залісненості (3–5%) сприяє інтенсивному розвитку процесів ерозії на 40–60% території області. Продукти ерозії, відкладаючись в руслах річок, призводять до їх замулення. Результати проведеної паспортизації частини рік області показали, що потужність мулових відкладень в руслах річок на 60-80% їх довжини перевищує 0,3 м, а в деяких місцях сягає 1-2 м;

відсутність водоохоронних зон та прибережних смуг водних об'єктів;

порушення режиму господарської діяльності в межах прибережних захисних смуг і водоохоронних зон;

надмірна зарегульованість річок ставками і водосховищами (коефіцієнт зарегульованості становить 0,51-1,79). Значну кількість ставків створено без проектів, тому періодично їх греблі розмиваються, замулюючи русла та створюючи небезпечні ситуації при русі хвилі прориву вниз по течії;

порушення правил експлуатації водозаборів і штучних водойм, в результаті чого не гарантується збереження санітарного мінімуму витрат води на нижче розташованих ділянках річок.

Покращення стану малих річок потребує системного цілеспрямованого підходу, зокрема встановлення всіх потенційних джерел забруднення, їх ліквідація, розчищення малих річок по всій довжині.

4) Підтоплення земель і населених пунктів регіону

Не дивлячись на те, що Запорізька область знаходиться в зоні недостатнього зволоження, процеси підтоплення набули широкого розповсюдження і суттєво впливають на екологічний стан території та умови життєдіяльності людей. Вплив процесів підтоплення на загальний екологічний стан території області залишається відчутним. Суттєву роль в їх розвитку відіграє і господарська діяльність. Більшість зрошувальних і дренажних систем в результаті реформування аграрного сектору економіки передані на баланс сільськогосподарських підприємств і сільських громад, які через брак коштів у місцевих бюджетах та відсутність кваліфікованих кадрів не в змозі забезпечити виконання всіх технічних вимог до їх експлуатації.

Підвищення рівня ґрунтових вод на урбанізованих територіях міст та селищ відбувається, головним чином, за рахунок надмірного техногенного навантаження, а природні фактори лише підсилюють цей вплив. Розвитку процесів підтоплення сприяє порушення правил планування та забудови території, що мають забезпечити своєчасний водовідвід, стан водопровідних та каналізаційних мереж.

Через замулення, особливо на території населених пунктів, русла малих річок значно знизили свою дренажну спроможність. Викликає також занепокоєння стан гідротехнічних споруд і гребель, водопропускних труб і мостів на автодорогах тощо.

5) Поводженням з відходами

В зв'язку з тим, що область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості, дуже гострою залишається екологічна ситуація у сфері поводження з побутовими та промисловими відходами, насамперед через великі обсяги їх утворення, розміщення та накопичення впродовж тривалого часу.

Масштабність ресурсного використання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання. Так, Запорізька область належить до регіонів з найбільшим показником утворення відходів I–IV класів небезпеки (у 2020 році – 1531,0 тис. тонн, або 0,3 % від загальної кількості по Україні).

На сьогодні в області особливо гостро постає проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідації несанкціонованих звалищ відходів. Незадовільна експлуатація та санітарний стан організованих полігонів твердих побутових відходів міст і селищ області, відсутність їх паспортизації та ведення належного обліку відходів, що видаляються. Так, з наявних 159 сміттєзвалищ паспортизовано лише 99.

Традиційна технологія управління побутовими відходами застаріла та не відповідає сучасним вимогам. Альтернативою є будівництво сміттєсортувальних та сміттєпереробних комплексів, що потребує значних інвестицій як за рахунок залучення бюджетних коштів, так і залучення інвесторів.

Важливим в області залишається питання безпечного поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання в сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин (далі – ХЗЗР), які не можна використовувати за прямим призначенням внаслідок втрати корисних властивостей, закінчення терміну придатності, заборони до застосування, втратою паспортних даних, маркування (етикетки) чи неконтрольованого змішування. З 49 складів для зберігання непридатних ХЗЗР 38 складських приміщень знаходяться у незадовільному стані в безгосподарних напівзруйнованих складських приміщеннях без належної охорони, становлять потенційну загрозу для довкілля та здоров'я населення. Цю проблему неможливо вирішити на регіональному рівні без допомоги держави.

б) Проблеми природно-заповідного фонду

Природні території, сприятливі для відтворення дикої фауни і флори, є територією природно-заповідного фонду, загальна площа яких в Запорізькій області складає 138,183 тис. га, що становить 5,07 % від загальної території області.

У регіоні великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві. Внаслідок цього, процес пошуку та створення нових та

розширення існуючих територій природно-заповідного фонду ускладнено.

Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій.

IV.Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-XII від 26.06.91) визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

ґ) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д⁻¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 04.06.2017 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 № 1830-VIII, яким внесено зміни до Водного кодексу України в частині процедури отримання дозволів на спеціальне водокористування.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;

Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;

наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-XII від 16.10.92). Основне чинне законодавство та

норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-ХІІ від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

Україна підписала низку міжнародних конвенцій та інших документів, в тому числі декілька таких, що стосуються біорізноманіття. Серед них можна виділити такі:

- Конвенція про біологічне різноманіття;
- Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку;
- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є **Протокол про стратегічну екологічну оцінку** (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та **Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище**, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року. У ньому СЕО визначається у процедурному аспекті: СЕО – це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «**Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року**» (схвалено Верховною Радою України 28 січня 2019 року). У цьому законі СЕО виступає одним із основних інструментів реалізації державної екологічної політики, який дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 № 659) затверджено **Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)**. Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище».

V. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 27.

Таблиця 27

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		●		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			●	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			●	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		●		
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?		●		
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			●	
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			●	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			●	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			●	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворених твердих побутових відходів?		●		+
18. Збільшення кількості утворених чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		●		

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			●	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			●	+
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			●	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			●	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			●	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			●	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літо генної основи або зміни геологічної структури?			●	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			●	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			●	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			●	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, чисельності або територіальному представництві?			●	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			●	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			●	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		●		+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			●	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появи естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			●	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			●	

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			●	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		●		+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		●		
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			●	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			●	
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			●	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			●	+
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			●	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			●	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			●	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			●	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			●	
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			●	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			●	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			●	

На основі оцінок, представлених у табл. 27, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік (далі – Програма):

атмосферне повітря – *негативний вплив, а саме:* збільшення кількості одиниць транспорту внаслідок розвитку туристичної та транспортної інфраструктури, а також проведення ремонтних робіт автомобільних доріг призведе до збільшення кількості викидів у атмосферу від пересувних джерел, це ймовірно може призвести до погіршення якості повітря; *позитивні наслідки:* поліпшення якості атмосферного повітря: запровадження сучасної регіональної системи моніторингу навколишнього природного середовища; зменшення рівня забруднення атмосферного повітря; впровадження у виробництво нових сучасних технологій та технічне переоснащення виробництва; обґрунтоване скорочення споживання традиційних видів паливно-енергетичних ресурсів;

водні ресурси – *негативний вплив:* за умови збереження тенденції зростання промислового виробництва регіону ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд; *позитивні наслідки:* поновлення реєстру водних об'єктів області; покращення стану водних ресурсів області: зменшення обсягів скидів у водойми області шляхом реконструкції та будівництва очисних споруд; реалізація проектів по відновленню і підтриманню сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;

відходи – *негативний вплив:* динаміка утворення, перероблення та накопичення відходів у Запорізькій області свідчить про те, що кількість утворених відходів приблизно залишається на одному й тому ж рівні, від третини до половини утворених відходів переробляється, а кількість накопичених відходів невідомо зростає; *позитивні наслідки:* упровадження ресурсозбережних і безвідходних технологій в усіх сферах господарської діяльності, технологічне переоснащення й поступове виведення з експлуатації застарілих технологічних циклів (у т.ч. провідними підприємствами області – ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь» та ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»);

земельні ресурси – внаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози; *позитивні наслідки:* внесення відомостей до Державного земельного кадастру про земельні ділянки державної та комунальної власності підприємств, установ та організацій, які мають в користуванні земельні ділянки, але відомості про які не внесені до Державного земельного кадастру; забезпечення ефективності використання земельних ресурсів; підвищення цінності земельних ресурсів;

біорізноманіття – *наслідки позитивні:* розвиток природно-заповідного фонду та збереження біологічного, ландшафтної різноманіття: оголошення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів земель природно-заповідного фонду до площі Запорізької області; встановлення меж територій та об'єктів природно – заповідного фонду; охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів;

населення та інфраструктура – *наслідки позитивні:* поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації; поліпшення

сфери охорони здоров'я, освіти, фізичної культури, відпочинку та туризму; поточний ремонт вулиць та тротуарів, ремонт мереж водопроводу та зливової каналізації; негативний вплив на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується.

рекреаційні зони та культурна спадщина – *негативний вплив* на рекреаційні зони відбудеться, якщо будуть не дотримані природоохоронні вимоги; *позитивний вплив*: реалізація завдань Програми має сприяти покращенню здоров'я населення; впровадження Програми не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

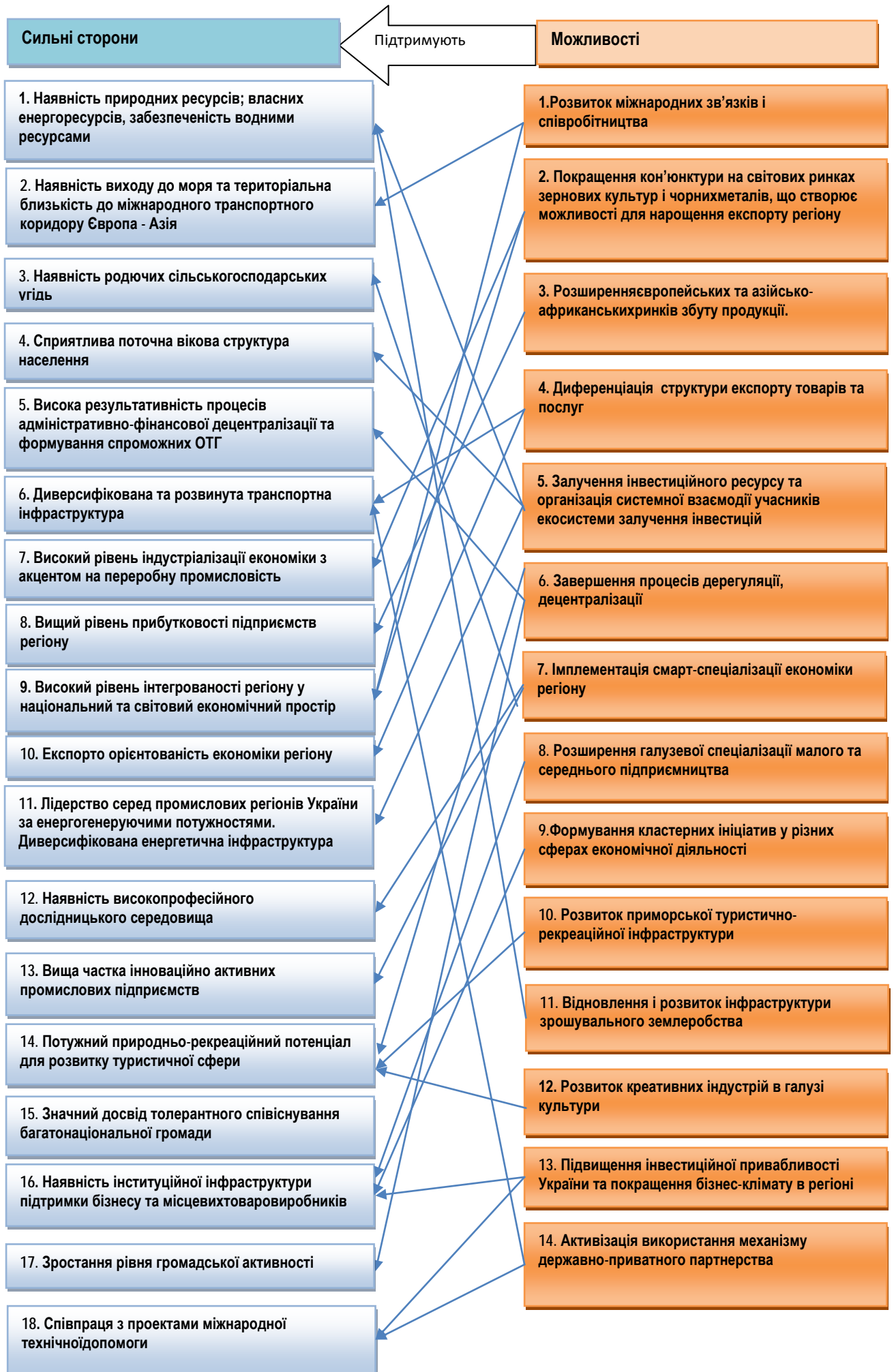
екологічне управління, моніторинг та інше – Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

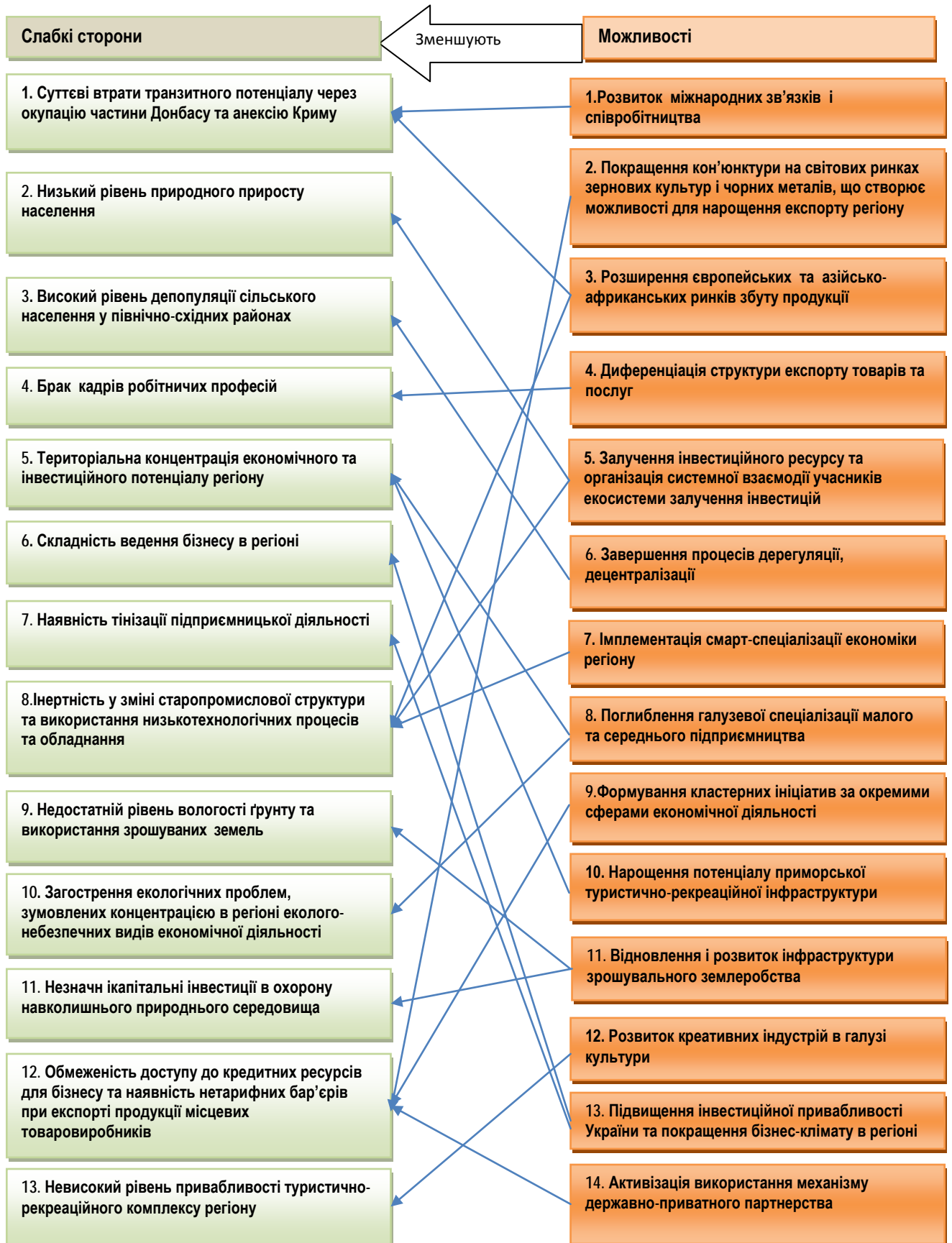
При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

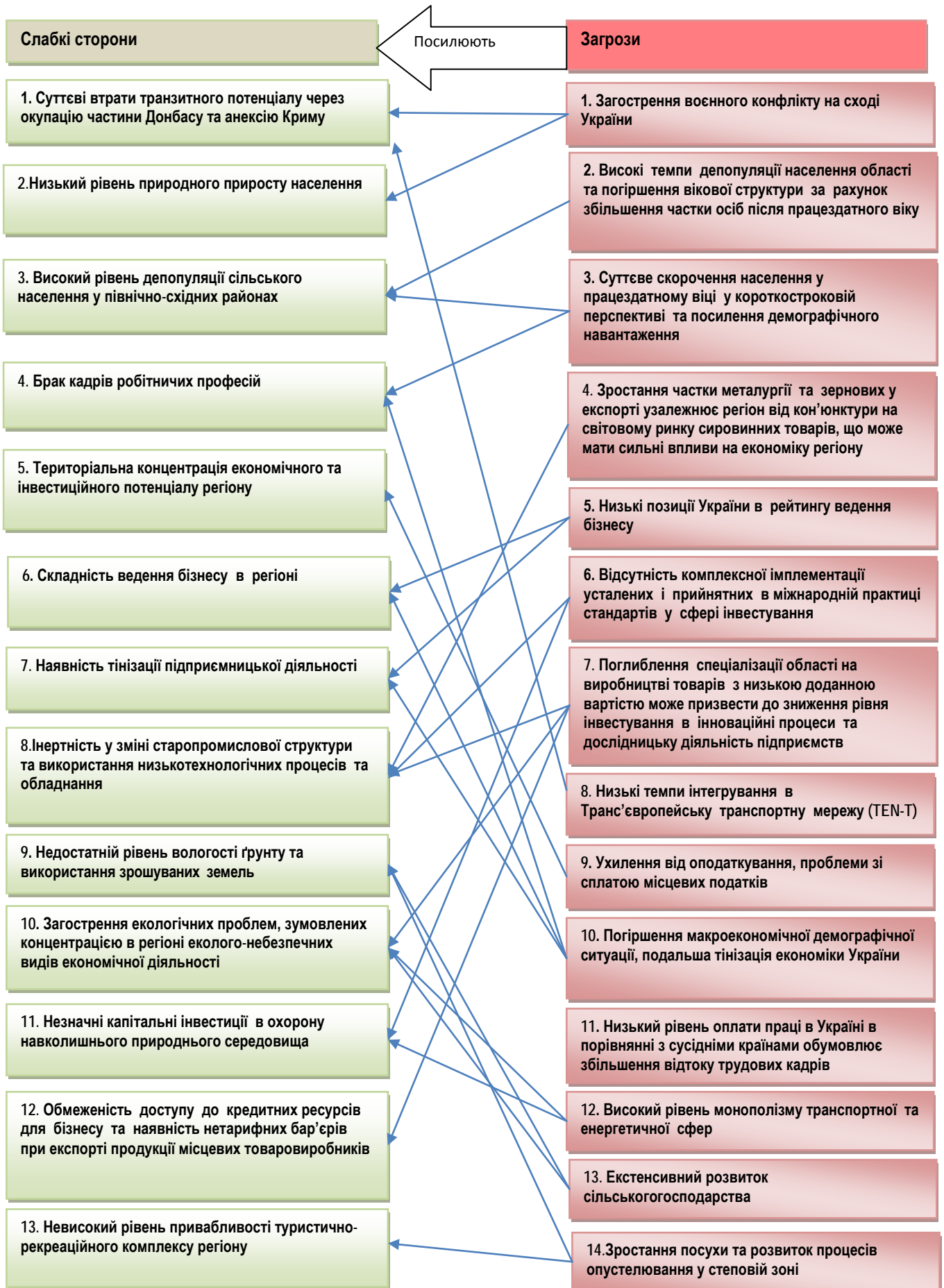
Реалізація Програми має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Запорізька область – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничозбагачувального, машинобудівного та хімічного комплексів. Водночас результатом територіальної концентрації промислових підприємств в межах кількох промислових вузлів стало надмірне навантаження на навколишнє середовище цих населених пунктів. З огляду на це, однією з визначальних умов сталого економічного і соціального розвитку Запорізької області в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Запорізької області. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики й ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

VI. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Реалізація проєкту Програми передбачає виконання великої кількості заходів та проєктів, що стосуються розвитку сфери забезпечення Запорізької області системами інженерної інфраструктури, ремонту вулично-дорожньої мережі, енергозбереження і раціонального використання природних ресурсів, розвитку агропромислового комплексу, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Серед головних заходів, що мають безпосередній вплив на санітарно-гігієнічні умови проживання населення та забезпечують пом'якшення негативних наслідків реалізації проєкту Програми можна виділити:

здійснення заходів енергозбереження шляхом впровадження програми та реалізації проєктів по переходу на електричне опалення в житлових будинках, використання паливних брикетів з сільськогосподарських відходів;

реалізація заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у рамках виконання:

Угоди про спільні дії Запорізької міської ради та 23 промислових підприємств у сфері покращення стану довкілля м. Запоріжжя (49 заходів);

Меморандуму про спільні дії Запорізької міської ради та підприємств: ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «Запоріжвогнетрив», ТОВ «Запо-різький ливарно-механічний завод» у сфері покращення стану довкілля м. Запоріжжя (8 заходів);

подальший розвиток вулично-дорожньої мережі: ремонт існуючих вулиць, доріг та тротуарів;

формування комфортних, екологічно стійких і безпечних умов життя в містах, шляхом інтеграції аспектів охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я в транспортну політику, зокрема: регулювання транспортного попиту і перерозподіл перевезень пасажирів і вантажів за видами транспорту; сприяння сталому розвитку міського транспорту, а саме запровадження екологічно безпечніших і енергоефективних видів транспорту і транспортних систем;

виконання протиерозійних заходів;

ліквідація несанкціонованих звалищ побутових відходів;

ландшафтний благоустрій;

розвиток систем водопостачання з метою забезпечення необхідною кількістю води та якістю, що відповідає санітарним нормам, а саме: реконструкція водопровідних насосних станцій із заміною обладнання та ремонт і заміна розподільчих мереж водопостачання;

ремонт каналізаційних мереж;

розвиток інфраструктури управління відходами - впровадження системи роздільного збору ТПВ, придбання контейнерів для збору побутових відходів;

заходи з озеленення, збереження ландшафтного та біотичного різноманіття.

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Запорізької області.

З метою покращення стану здоров'я шляхом підвищення доступності, якості та ефективності медичного обслуговування (з урахуванням потреб усіх груп населення та термінових викликів сьогодення, насамперед, спричинених пандемією COVID-19) основними завданнями та заходами, що зменшують негативні наслідки виконання Програми є:

продовження системної роботи щодо профілактики, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш поширених і соціально небезпечних хвороб, а також запобігання поширенню хвороби COVID-19;

забезпечення достатнього рівня спроможності закладів охорони здоров'я до роботи в особливих умовах (забезпечення медичних закладів необхідним медичним обладнанням, лікарськими засобами та матеріалами, створення додаткових місць надання медичної допомоги (у разі необхідності та можливого зростання кількості інфікованих));

покращення надання екстреної (швидкої) медичної допомоги населенню, доступності трансплантації та розвитку паліативної допомоги;

підвищення якості та доступності спеціалізованої медичної допомоги; забезпечення якісною та доступною первинною медико-санітарною допомогою сільського населення;

визначення потреб територіальних громад в добровільній інтеграції закладів у лікарсько-госпітальні об'єднання з можливістю подальшої спеціалізації цих закладів;

зміцнення матеріально-технічного стану та розбудова закладів охорони здоров'я області;

зміцнення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я, зокрема шляхом підвищення кваліфікаційного рівня працівників, проведення роботи серед студентів щодо залучення їх до роботи в закладах охорони здоров'я, реалізації програми «місцевих» стимулів;

реалізація заходів щодо популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді.

VII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Сильними сторонами Запорізької області є: сприятливі природнокліматичні умови, які є підґрунтям розвитку сільського господарства, наявність значної сировинної бази та забезпеченість водними ресурсами, що вплинули на формування диверсифікованої економіки області та потужного індустріального комплексу. Ці сильні сторони підтримуватимуться такими можливостями як зростання інвестиційної привабливості та нарощування

міжнародної технічної допомоги, зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу.

Значний транзитний потенціал та розвинута транспортна інфраструктура області, розвинені зовнішньоекономічні зв'язки підтримуватимуться продовженням процесів інтеграції з Європейським Союзом, а також можливістю диверсифікації транспортних перевезень шляхом відродження річкового судноплавства по р. Дніпро.

Запорізька область має значні енергогенеруючі потужності та високий потенціал розвитку відновлюваної та альтернативної енергетики, велику кількість ділянок під створення індустріальних парків, налагоджений діалог влади та бізнесу щодо прийняття стратегічних та оперативних управлінських рішень. Ці сильні сторони значно підсилять покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, подальше реформування системи надання адміністративних послуг.

Область має значний потенціал для інтенсивного розвитку туристично-рекреаційної сфери: велику кількість об'єктів історико-культурної спадщини, рекреаційних зон, що підтримується тенденцією орієнтування значної частки українського населення на внутрішній туризм.

Важливою сильною стороною області є підвищення рівня громадської активності, зростання рішучості громадських лідерів, початок структурування і готовність до об'єднання. Позитивно вплине на цей процес децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад.

Продовження процесів інтеграції з Європейським Союзом, зростання інвестиційної привабливості та нарощування міжнародної технічної допомоги, покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, подальше реформування системи надання адміністративних послуг сприятиме підвищенню інноваційної активності, впровадження новітніх технологій та інвестиційної активності у розвиток матеріального виробництва та бізнесу.

Зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу дасть поштових до розвитку мережі збуту, інфраструктури переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, а також зменшить міжрайонні диспропорції у розвитку територій області. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад, доступність сучасних інформаційних технологій, їх подальший розвиток та науково-технічний прогрес, реформування освітньої та медичної галузі з метою підвищення якості освітніх та медичних послуг в Україні також може позитивно вплинути на зменшення диспропорції у розвитку територій області.

Впровадження політики підвищення енергоефективності у виробництві, житлово-комунальній та соціальній сферах сприятиме зменшенню рівня техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем, ресурсо- й енергоємність виробництва та значного ступеню зносу основних фондів.

Поглиблення макроекономічних негативних тенденцій на національному та світовому ринках, політична нестабільність, наявність корупційної складової на всіх рівнях влади та продовження воєнного конфлікту на сході може загальмувати інноваційну активність, в т.ч. у розвиток матеріального виробництва та бізнесу, впровадження новітніх технологій, як наслідок, залишити високою ресурсо- й енергоємність виробництва, ступінь зносу основних фондів та посилити міжрайонні диспропорції у розвитку територій області.

Потенційна загроза, пов'язана з розміщенням на території області атомної електростанції, виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, недосконала нормативно-правова база щодо інструментів екологічної та податкової політики може негативно вплинути на рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та посилити загострення екологічних проблем.

Природне скорочення частки працездатного населення та зменшення видатків домогосподарств на купівлю товарів та послуг посилять уповільнення розвитку будівництва, особливо будівництва житла, а також міжрайонні диспропорції у розвитку територій області.

Обґрунтування вибору сценарію розвитку області.

Сценарії розвитку – один із методів прогнозування, окремий розділ стратегічного управління, що посідає проміжну позицію між експертними методами оцінювання та методами математичного моделювання.

Традиційно розглядають три головних сценарії розвитку:

1) песимістичний: більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем «спрацюють» і ці ризики настануть з високою імовірністю, значно погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії;

2) інерційний, або трендовий: усе в зовнішньому оточенні «йде, як сьогодні», зовнішні можливості та загрози, що виникають, взаємокомпенсуються;

3) оптимістичний: демонструє позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії, докладання зусиль «з середини системи» або через вдалий збіг обставин і підтримку сильних сторін регіону зовнішніми можливостями.

Базуючись на демографічних тенденціях, аналізі соціально-економічної ситуації в області, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що найбільш імовірним є «інерційний» сценарій розвитку. Однак завдяки злагодженим зусиллям усіх заінтересованих сторін, у першу чергу – органів влади різних рівнів, можна створити умови для наближення сценарію розвитку до оптимістичного. Структурований виклад логіки докладання таких зусиль знайшов своє відображення у основних завданнях та заходах на 2022 рік розділу III «Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку» проєкту Програми, що забезпечить розвиток регіону за оптимістичним сценарієм.

Крім того, було взято до уваги такі базові припущення:
перспективні зміни національного законодавства не погіршуватимуть ситуацію в регіоні;

буде забезпечено:

належне управління впровадженням Програми, що включатиме створення ефективних та прозорих механізмів реалізації та моніторингу виконання регіональних програм (додаток 2 до проєкту Програми) та інвестиційних проєктів (додаток 3 до проєкту Програми);

належне фінансування регіональних програм та інвестиційних проєктів.

Однак, необхідно зауважити, що одних лише коштів обласного бюджету недостатньо для впровадження всіх стратегічних ініціатив, тому слід максимально використовувати можливості соціального партнерства та залучення ресурсів як з вітчизняних, так і з міжнародних джерел.

Таким чином, було визначено основні завдання та заходи на 2022 рік, які забезпечать збалансований розвиток територій області та здатні закласти підвалини у довгострокові перспективи не лише підвищення якості життя мешканців області в умовах інерційного розвитку існуючих факторів впливу, але й запобігти окремим прогнозованим на сьогодні ризикам.

Результати проведення цільового аналізу планованих завдань щодо їх відповідності цілям охорони довкілля, визначених на місцевому рівні, виявили необхідність прийняття Програми. В інтересах ефективного та сталого розвитку області та підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

VIII. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, від реалізації затвердженої Програми. Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

- перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально підібрані для цілей СЕО.

Для оцінки повноти та якості реалізації програмних заходів здійснюватиметься моніторинг виконання Програми, що дасть змогу оперативно приймати необхідні управлінські рішення.

Моніторинг базується на розгляді цільових показників для кожного сектору розвитку області та аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Програмі цільових індикаторів включає екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення.

Вплив виконання Програми на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, можуть бути виявлені в результаті моніторингу реалізації завдань та заходів Програми, які мають прямі наслідки на стан навколишнього середовища, умови життєдіяльності та здоров'я населення.

У разі виявлення за результатами вищезазначеного моніторингу реалізації завдань і заходів Програми негативних наслідків на стан навколишнього середовища, умови життєдіяльності та здоров'я населення (не передбачені Звітом про СЕО), буде забезпечено організацію та проведення ряду як оперативних заходів, так і заходів на системній основі, спрямованих на пом'якшення ситуації, серед яких, зокрема: проведення нарад (у тому числі виїзних), зустрічей, конференцій, форумів, семінарів-навчань, підписання угод, меморандумів тощо.

Моніторинг даних впливів можливо здійснювати за наступними показниками:

- обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т;
- загальний обсяг водовідведення, в тому числі нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. м³;
- питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %;
- кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць;
- кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території області, одиниць;
- площа земель природно-заповідного фонду, %;
- кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення; хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, одиниць;
- показник малюкової смертності, ‰;
- забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення), лікарів;
- укомплектованість закладів охорони здоров'я в сільській місцевості лікарями, які надають первинну медичну допомогу, %.

ІХ. Резюме нетехнічного характеру інформації

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік (далі – Програма) розроблена Запорізькою обласною державною адміністрацією (далі – облдержадміністрація) відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» (зі змінами).

Метою Програми є забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення Запорізької області на основі: підвищення інноваційності та конкурентоспроможності економіки області (на зовнішньому та внутрішньому ринках) та створення прозорих умов ведення бізнесу; забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної і комунальної інфраструктури, сталого розвитку територіальних громад, поліпшення екологічної ситуації; вдосконалення механізмів управління розвитком області, насамперед, на засадах відкритості та прозорості, ефективного використання власного потенціалу та наявних ресурсів.

Основою Програми є людиноцентрична модель розвитку, з урахуванням національної парадигми і стратегії України. Оскільки розвиток людського капіталу є базисом стабільності та зміцнення конкурентних позицій регіональної економіки.

Програма базується на комплексі: галузевих і територіальних прогнозів, статистичних матеріалів та аналізу основних тенденцій економічного і соціального розвитку області у 2021 році; пропозицій районних державних адміністрацій, міських, селищних, сільських рад, підприємств, установ і організацій області.

Програма містить основні завдання і заходи на 2022 рік (у т.ч. регіональні цільові програми, затверджені обласною радою, також увійшли як складові заходів Програми та враховані у прогнозних показниках) та очікувані результати від їх реалізації.

З метою збалансованого розвитку територій області до Програми включено завдання та заходи стосовно вирівнювання дисбалансу, насамперед, в розвитку економічного потенціалу та інфраструктури територій, покращення якості життя мешканців сільських, селищних, міських територіальних громад.

У процесі розроблення СЕО вивчені головні стратегічні документи, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, проведений аналіз їх головних цілей, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття проектних рішень або пропозицій в документі державного планування місцевого рівня. Їх положення та завдання приймаються до уваги в процесі розроблення проекту Програми та її стратегічної екологічної оцінки.

При аналізі та оцінці поточного стану навколишнього середовища були використані статистичні дані та офіційні дані обласних і місцевих органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я.

В процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, що здійснюються суб'єктами в рамках програм державного моніторингу навколишнього середовища на локальному та регіональному рівні.

Запорізька область є однією з навантажених областей за промисловим потенціалом, який обумовлений наявністю і концентрацією підприємств чорної і кольорової металургії, теплоенергетики, атомної енергетики, хімії, машинобудування. Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким знаком, маркою світового класу якості та надійності.

Високий рівень розвитку промисловості призводить до значного техногенного навантаження на довкілля області, що спричиняє забруднення повітряного та водного басейнів, земельних ресурсів, негативно впливає на здоров'я населення, флору та фауну.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, на які припадає майже 90 % викидів від загальної кількості забруднюючих речовин по області.

Найсуттєвішими екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону, підтоплення земель і населених пунктів регіону, проблема поводження з промисловими та побутовими відходами, проблеми природно-заповідного фонду й охорони, використання та відтворення дикої фауни і флори.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» .

Реалізація Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2022 рік не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Ймовірно можуть відбутися:

- збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел внаслідок індустріально-технологічного розвитку економіки та від пересувних джерел внаслідок модернізації транспортно-логістичної інфраструктури;

- збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти внаслідок індустріально-технологічного розвитку економіки;
- продовження тенденції зростання забору води на потреби зрошення;
- зростання кількості накопичених відходів;
- вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей внаслідок розвитку внутрішнього туризму;
- зміни у структурі транспортних потоків;
- будівництво нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Враховуючи географічне місце розташування Запорізької області на відстані від межі сусідніх держав ймовірні транскордонні наслідки на довкілля та здоров'я населення відсутні. Таким чином, реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація заходів має призвести до покращення екологічної ситуації на території Запорізької області.

Виконання Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку.

Реалізація проєкту Програми потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються розвитку сфери забезпечення Запорізької області системами інженерної інфраструктури, ремонту вулично-дорожньої мережі, енергозбереження і раціонального використання природних ресурсів, розвитку агропромислового комплексу, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

В інтересах ефективного та сталого розвитку Запорізької області та підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

Замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, та після закінчення дії Програми, оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті і у разі виявлення непередбачених звітом про СЕО негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів щодо їх усунення.